

STUDENT

GODINA XXXII

25. JUN 1968.

S

LIST

BEOGRADSKIH
STUDENATA

1 75 1

vanredni
broj 5

MISTERIJE I HISTERIJE

«Kad narod otkrije tajnu kako se postaje velik
Trgovi će ostati bez spomenika».

(Branko Mijljković)

Strajkovi radnika prisutni su u našem društvu celu deceniju (od Trbovlja 1958. godine) ali nijedan štrajk do sada nije izazvao toliko raznovrsnu i mnogostranu mobilizaciju kao pokret jugoslovenskih studenata (osobito na Beogradskom univerzitetu). To je, verovatno, posledica razlike između štrajka, kao oblika ekonomske borbe (usmerene na popravku unutar postojećih ekonomskih odnosa sa izrazitom težnjom ka povećanju nadnica), i političkog pokreta čiji se ciljevi ne iscrpljuju korekcijama status quo-a, već ga prekoraju u težnji da ga bitno menjaju.

Politički pokret sa eminentno socijalnim programom (reafirmacija tradicionalnih ciljeva proleterskog pokreta: socijalna pravda, jednakost, sloboda itd.) vrši demokratski pritisak na komunistički pokret dajući mu osvežavajuće impulse uma i mladosti alarmirajući neophodnost razbijanja političke ljuštore proleterske revolucije da se ne bi ugušilo njeno socijalno biće. Studentski pokret praktično je pokazao mogućnost transcendiranja dijaboličnog mehanizma političke manipulacije, u kojem ljudi i ideje fungiraju kao sredstva ostvarivanja posebnih ili pojedinačnih interesa manipulanata. Tokom višednevne kulminacije konflikta između studentskog pokreta i birokratije omogućeno je naslućivanje (klasična misterioznost akcija birokratije i ovom prilikom ispoljila se u fanatičnoj težnji za obezbeđenjem od »provale« javnosti u njene tajne) nekih fenomena bez čije se eliminacije teško može odlučnije zakoračiti na plan socijalne revolucije, odnosno autentične samoupravne prakse. Jedan od tih fenomena zaslužuje posebnu pažnju — reč je o privatizaciji javne vlasti.

Operativna jezera političke moći, naročito u proteklim danima, nalazila su se van oficijel-

(NASTAVAK NA 6. STRANI)

VELIKA POLITIČKA INICIJATIVA STUDENATA I NASTAVNIKA

UVODNO IZLAGANJE UNIVERZITETSKOG
KOMITETA ZA DISKUSIJU O PRVOJ TACKI
DNEVNOG REDA NA VANREDNOJ
KONFERENCIJI SK

Verovatno ćemo tek na jesen biti u mogućnosti da pružimo kompletnu analizu junskih događaja na Beogradskom univerzitetu. Ipak, i u ovom trenutku, možemo da ukažemo na neke od bitnih uzroka ovih zbivanja i da istaknemo nekoliko njihovih značajnih karakteristika.

Sadašnje generacije studentske omladine, rođene i politički oformljene u socijalizmu, stupaju na scenu našeg društvenog i političkog života sa željom da se što brže uključe u borbu za dublji razvoj samoupravnih odnosa i neposredne socijalističke demokratije. Velika energija koju, naporedo sa stručnom spremnošću i socijalističkom orijentacijom, ima naša studentska omladina, potrebuje široke mogućnosti da se stvaralački izrazi i potvrdi. Zrelost naših socijalističkih društvenih odnosa, sposobnost Saveza komunista da se u toku svoje reorganizacije otvori prema mladima i njihovom nemiru koji pokreće svet i, posebno, revolucionarna ličnost Titova — koji je uvek bio i danas jeste sa omladinom, a omladina je uvek bila i danas jeste sa njim — omogućavaju da se naši problemi razrešavaju onako kako socijalizmu jedino i dolikuje: demokratski i humano.

Studentske demonstracije došle su, kako je Tito tačno ocenio, spontano i imaju uzrok u slabostima našeg društva.

STUDENTI SU ZABRINUTI ZA MORALNI PROFIL DRUŠTVA

Ako naš student još nije neposredno uključen u tokove našeg društvenog života, to ni u kom slučaju ne znači da ga živo ne interesuju problemi našeg socijalističkog razvoja. Naprotiv, kao mlad čovek koji je pre svega okrenut budućnosti i koji se lako ne miri sa nedostacima u našem društvenom životu, on veoma oštro i tačno zapaža krupne slabosti sa kojima se suočavamo u izgradnji našeg društva. Znatne razlike u društvenom i materijalnom položaju među ljudima, koje nisu posledica dosledne primene načela raspodele prema radu, već izviru iz neopravdanih privilegija, korupcije, utaje poreza i drugih oblika zloupotrebe političkog ili ekonomskog položaja, jesu društvene pojave koje duboko uznemiruju i ogorčavaju moralno i političko biće studentske omladine. Studenti su s punim pravom ogorčeni na inertnost i neefikasno funkcionisanje institucija našeg sistema, koje treba da se bore i onemogućavaju pomenute i slične pojave iako one predstavljaju ozbiljnu deformaciju nekih osnovnih postupaka na kojima počiva naš socijalistički sistem i uprkos tome što su takve pojave već duže vremena i uočene i definisane u našem društvu. Mladima je takođe smetala neodlučnost Saveza komunista da, na ovom planu, povede radikalnu političku akciju. Zajedno sa drugim delovima našeg društva, studenti takođe osećaju da glavni teret mera društvene, i posebno privredne reforme, pogađa gotovo isključivo radničku klasu i opravdano zahtevaju pravednu raspodelu tog tereta na celo naše društvo. Studenti su zabrinuti za moralni profil društva i njihov revolt nikako ne može da se svede na nezadovoljstvo njihovim sop-

stvenim materijalnim položajem. Ova velika studentska inicijativa nije pošla sa stanovišta samo studentskog materijalnog i društvenog položaja — studenti su želeli da kažu svoju reč o problemima globalnog društva i oni su je, polazeći od Programa Saveza komunista Jugoslavije, dostojanstveno izrekli. Prema tome, ova velika inicijativa studenata i nastavnika Beogradskog univerziteta nije proistekla isključivo iz lošeg materijalnog položaja studenata i Univerziteta u celini, već iz velike želje mlade generacije da se na svim planovima našeg društvenog i političkog života pređe odlučno sa reči na delo — u realizaciju ciljeva privredne i društvene reforme, u energičnu borbu protiv nesocijalističkih pojava u našem društvenom životu, u slamanju konzervativizma, birokratizma i inertnosti, u energičan razvoj samoupravljanja na Univerzitetu i ubrzan rad na dubokoj reformi Univerziteta.

GRAĐANI DRUGOG REDA

Poslednjih nekoliko godina perspektiva diplomiranih studenata postala je neizvesna — posao se teško nalazi ili se uopšte i ne može naći. Studiranje je postalo znatno skuplje a stipendije i krediti ni izdaleka ne prate porast životnih troškova. Nezadovoljstvo studenata sopstvenim materijalnim položajem uvećava se

činjenicom da je jedna od osnovnih motivacija studiranja — uključivanje u život zapošljavanjem — za mnoge ozbiljno dovedena u pitanje. A ako se diplomirani stručnjaci ne mogu da zaposle, oni se, iako puni energije i znanja koja su društvu neophodna za brži razvoj u punom smislu reči nalaze izvan života, u poziciji građana drugog reda.

I na samom Univerzitetu, na žalost, studenti su tokom studija u položaju građana drugog reda. Naime, studenti mogu da ukazuju na probleme i mogu da predlažu različita rešenja, ali nisu u prilici da odgovorno odlučuju kako na fakultetu tako i u objektima studentskog standarda. Zatim, očigledna kriza Univerziteta kao klasične i umnogome zastarele institucije — neprimerene potrebama modernog društva, još je jedan razlog više nezadovoljavajućeg položaja našeg studentstva. Poslednjih godina se, uz to, nastavlja proces pogoršavanja socijalne strukture studenata na štetu radničke i seoske omladine. Ako imamo na umu znatnu izdvojenost Univerziteta, pa prema tome i studenata, iz šire društvene zajednice, položaj mladog čoveka koji studira, hrani se u studentskoj menzi, stanuje u studentskom domu i živi u nezavisnosti da li će moći da se zaposli — verujemo da postaje dosta jasan.

NA PROBLEME SMO I RANIJE UKAZIVALI

Svi ovi problemi koje smo pobrojali, kako društveni tako i univerzitetski, stari su najmanje nekoliko godina. Uviđajući ove okolnosti, Savez komunista na Univerzitetu je ove godine više puta i na različite načine ukazivao na težinu materijalnih i političkih problema sa kojima se studenti i Univerzitet suočavaju. Posebno je ukazivano da ovakvo stanje stvari neminovno vodi jačanju uverenja kod studenata da se demonstracije i slični oblici ispoljavanja revolta, javljaju kao najefikasnije, ako ne i jedino podobno sredstvo za razrešavanje nagomilanih problema Univerziteta i društva. Isticano je takođe da ovakva sredstva ne odgovaraju. Isticano je da ovakav odnos ne odgovara prirodi socijalističkih samoupravnih društvenih odnosa. Ali je takođe ukazivano na to da ukoliko se neke bitne pretpostavke samoupravnog i materijalnog položaja studenata i Univerziteta, kao i problemi globalnog društva — nezaposlenost, korupcija i druge nesocijalističke pojave — ne počnu rešavati brzo i efikasno — ne možemo očekivati afirmaciju političke organizovanosti na Univerzitetu. Odnosi na Univerzitetu su dugo vremena bili konzervirani i tek ovoga proleća Savez komunista pružio je snažniju inicijativu da se odlučnije krene napred. Takođe treba istaći agilnost Rektorata i Univerzitetskog saveta da se materijalni i drugi problemi studenata i Univerziteta radikalnije postavljaju i rešavaju. Savez studenata je u poslednjih nekoliko godina pravio ozbiljne analize, slao peticije nadležnim organima o materijalnom položaju studenata, o nepovoljnoj socijalnoj strukturi studenata i na sve načine ukazivao na ogroman negativan uti-

(NASTAVAK NA 2. STRANI)

Ljudi s nazadnim sposobnostima

— RAZGOVOR S RADNIKOM MILANOM STOJANOVICEM

Interesuje me Tvoje mišljenje o studentskom pokretu. Kakve su njegove realne osnove i mogućnosti u okviru postojeće konstelacije snaga i odnosa? Da li je po Tvom shvaćanju osnovano očekivati izvesno prebrođavanje krize u kojoj se našao socijalizam kao svetski sistem?

Moje mišljenje o studentskom pokretu je uopšte to da je taj pokret na progresivnim osnovama, i da je mladost automatski i u koraku s tehničkim progresom. Ona je krenula o-nim principima koje zahteva dostojanstvo progresivnog čoveka, a ne polukapitalističkog ili kapitalističkog robota. Jer, mlad čovek ne može da radi i stvara pod nečijim nazadnim sugestijama koje nemaju osnove ekonomskih i moralnih ljudskih principa.

Realne mogućnosti studentskog pokreta su i realne mogućnosti širokih narodnih masa, i one su zacrtane duhom Marksa, Lenjina i Tita. Ali, taj duh po mom mišljenju kao marksiste i komuniste amatera (nisam član SKJ) trebalo bi da upozna i aktivira kako duhovni progres radničke klase tako i tehnički progres, i ona bi morala da zauzme jasan stav i da izbrise prošlost.

Studentski pokret, izgrađen na intelektualnoj bazi, po mom dubokom uverenju na zdravim je socijalističkim principima, koje ja lično podržavam, i smatram da od tih principa neće odstupati. Tim odstupanjem ojačala bi nezdrave snage, te bi se moralno i još više materijalno osilele moćnijim. Ovim pokretom data je, po mom uverenju, jedna doza leka kako bi se odstranile parazitske snage socijalističkog društva uopšte, a koje su počele da puštaju sve dublje i dublje svoje korene, sišući tako krv materijalnog rada za svoj lični nazadni politički i ekonomski prosperitet.

Da li je naš studentski pokret doneo nešto novo u ovom smislu, i kako ga Ti prihvataš?

Vaš studentski pokret nije doneo ništa novo, jer to sve što je doneo već je zacrtano našom socijalističkom revolucijom, našim Ustavom i programom našega Saveza. Međutim,

Za temeljne rekonstrukcije i dublje ocene događaja vezanih za akciju »Crveni Univerzitet« sigurno da ovaj čas nije najpovoljniji, jer dani koji dolaze još mnogo šta nose, jer politički »razlog« pri ocenjivanju, usled blizine zbivanja, potiskuje naučni »razlog«, jer se ne raspolaže potpunim i sredenim znanjima. Po svoj prilici, dani studentskog štrajka samo su otvorili jedno političko uzavrelo razdoblje. Ipak, dobro je pokušavati sa davanjem ocena. Tim pre što je okončani štrajk bio jedan poseban i zatvoren krug događaja sa jasno ispoljenim karakteristikama. Zato mislim da je korisno i dobro — bez obzira na sve teškoće — govoriti o događajima s ciljem da se utvrde njihovi uzroci, njihove karakteristike i njihov značaj.

Jedan incident, nastao povodom nekakve zabave, pretvorio se u političku akciju izuzetnog značaja! Ova činjenica je rečita samo po sebi. Ona je ponovila jedno istorijsko iskustvo: značajni događaji mogu početi (i to često biva) iz sitnih povoda, koji često sa samim tim događajima nemaju nikakve suštinske veze. Ona je pokazala koliko je situacija bila bremenita problemima kada je tako lako bila zapaljiva. Koji su opšti uzroci činili situaciju takvom da je jedan incident mogao dovesti do junskih dana »Crvenog Univerziteta«? Moj odgovor moram početi time da je bilo više i raznovrsnih uzroka. I moram odmah dodati: delovali su ne samo uzroci koji su se neposredno vezivali za položaj one društvene grupe koja se pokrenula (za studente), nego su delovali i opšti društveni uzroci.

1. Poći ću od ekonomskih prilika. Poslednjih nekoliko godina privredna situacija je bila daleko od dobre. Pad vrednosti dinara pred Reformu, porast cena, nezaposlenost, nizak standard jednog dela stanovništva, odlazak u inostranstvo radi posla — sve su to bili znaci krize. Privredna i društvena reforma donela je program za rešavanje postojećih problema i nastojala je otvoriti dobre i daleke poglede u budućnost. Ali Reforma nije mogla biti sistem jednostavnih rešenja; ona je čitav proces prave borbe za savlađivanje teškoća, dakle pretpostavljala snažnu i dobro vođenu aktivnost u toku dužeg perioda. Čini se da je radi uspeha bilo neophodno odlučno i brzo uključiti sveže društvene snage, posebno mlade stručnjake, i u ekonomski i u politički život. Sa ovim poslednjim nije išlo, ukoliko je uopšte i išlo. U svakom slučaju, ekonomske nezadežne morale su roditi društvene probleme (nezaposlenost, masovan odlazak u inostranstvo), a sve to stvaralo je uslove za političko postavljanje pitanja i za javljanjem političkih borbi.

2. U našem društvu postoji veliki broj ljudi čija je profesionalna dužnost i pravo da vode javne poslove, politiku. Neposredno poreklo tog sloja jeste vreme jake državne vlasti koje je za nama, vreme u kome se nastojalo obuhvatiti jakom državnom kontrolom društvo u celini a za to je bio neophodan snažan i razvijen aparat vlasti. U izgrađivanju socijalističkog društva i države ovaj sloj je igrao značajnu ulogu.

smatram da niko ne može i nema pravo da koristi zaostale instinkte svojih pradedova u svrhu svog političko-karijerističkog i ekonomskog prosperiteta, kao što sam to gore već pomenuo. Jer, time se kvari čistoća revolucije i skreće s onoga puta koji je utemeljen našom socijalističkom praksom. Mislim da je ovim pokretom vrlo ozbiljno skrenuta pažnja na ova pitanja.

Studentski pokret prihvatam kao da je i naš radnički pokret, koji kroz studente to i jeste.

Sigurno je, iz ovoga što si rekao, da Ti nije strana pozicija našeg pokreta. Interesuje me Tvoje mišljenje o odnosu našeg pokreta i naše radničke klase, jer kao što Ti je poznato, u ovom pravcu činjeni su ogromni napori kako bi se sam pokret prikazao kao potpuno suprotan i interesima i istorijskoj inicijativi radničke klase.

Ovde želim da naglasim da govorim u svoje lično ime. Kao radnik koji je posle oslobođenja kroz svoje učenje rada i kroz vlastito sticanje pravog socijalističkog obrazovanja smatram da nisam ništa strano našao što bi možda ličilo na razmišljanje interesa radničke klase i samog studentskog pokreta. Čitajući vaš Akciono-politički program našao sam u celini iste principe koje se tiču i nas radnika. Moje mišljenje je da studentski pokret nema neke egostičke, usko staleške i svoje interne interese u smislu poboljšanja samo njegove materijalne osnove, kao što sam ranije bio obavešten od naših novinara.

Da li Ti smatraš da je studentski pokret u potpunosti na nivou principa i načela naše socijalističke izgradnje? Ili si možda primetio neke tendencije strane poziciji Saveza komunista i našoj privrednoj reformi u okviru samog pokreta, kao što je to štampa u više navrata htela da prikaže javnosti, posebno našoj radničkoj klasi?

Ja smatram da je studentski pokret zasnovan na svim principima ljudskih prava i htenja progresa koji, opet ponavljam, ne ide nekim drugim putem koji bi bio suprotan stavu pravog socijalističkog pokreta

Ja lično, saudestvujući i duhovno i stvarno u studentskim pokretu, smatram da nema ništa stranog u njemu što bi rušilo socijalističke principe. Moje mišljenje o štampi je to da se štampa od prvog dana stavila u službu birokratiji da bi odbranila lične pozicije pojedinih nazadnih umova. Mislim da štampa mora da se stavi u službu javnosti i istini. Štampa je velikim delom, u svojoj poltronskoj službi, stalno iznosila jednu drugu montiranu, na svoj način, istinsku laž pred radničku klasu i time je smatrala radničku klasu nezrelom kada se bojala da donese pravu istinu.

I na kraju, imaš li neku poruku ili savet studentima u njihovoj tek predstojećoj borbi?

Pošto sam duhovno sa vama mislim da ne bi trebalo da odstupite ni koraka u tek započetoj borbi, nego bi trebalo ići dalje kako bi se ostvarili istorijski interes jedne mlade generacije koja se drznula da baci pod noge sve što je prljavo i nepošteno. Bez obzira na dalje udarce birokratije treba im vratiti dvo-

Gde su uzroci studentskih nemira

Sa razvijanjem samoupravljanja, sa težnjama da se stvori demokratija i sa učvršćenjem u psihu velike većine građana jednostavnog stava da je socijalizam društvo koje oni žele, stvarna potreba za ovim aparatom postajala je sve manja. Ipak, taj aparat se nikako nije smanjivao, šta više iz njega su neprestano dolazili napadi na neku neuhvatljivu birokratiju. Treba dodati da obnavljanje i podmlađivanje ovog sloja nikako nije vršeno normalnim uzidanjem sposobnih ljudi iz svih društvenih tokova, koji su bivali sve brojniji, raznovrsniji i snažniji, nego iz ustaljenih političkih kanala (posebno omladinskih organizacija). Na žalost, za neke pripadnike tog političkog sloja, s obzirom na njihove kvalifikacije, stručnost i sposobnost, vlast koju imaju jedini je izvor njihovog ugleda, standarda i ispunjenosti života. Sloj ljudi koji u svojim rukama koncentriše vlast i moć, traži da bude priznat za jedini izvor ideologije i za jedinog naslednika Revolucije, brani da je on pravi rukovodilac socijalističkog razvoja — protivnošću je samoupravnom i demokratskom društvu. Istovremeno je jedan od uzroka društvenih uslova za eruptivne političke istupe.

3. U našem društvu žive i igraju značajnu ulogu ideje samoupravljanja, demokratije, ličnih sloboda, prava na sadržajan privatni život itd. Same sobom ove ideje su podstajale na akciju protiv birokratije, hegemonije, vladajućeg sloja. Situacija je složenija tim pre što te ideje svoje snažne zatočnike imaju među ljudima iz društvene grupe na vlasti. Šta više, ti programi su i nastali među najvidenijim ljudima Revolucije i našeg socijalizma, i od njih su do studentskih nemira činjeni najveći napori da se te ideje sprovedu u život. Kako su objektivni i subjektivni otpori u društvu uticali da se ove ideje ne realizuju u potpunosti, da ih neki koriste kao pogodna sredstva za vladanje masama a ne za oslobađanje masa, da su ih neki pokušavali odbaciti, moralo je doći do pokreta u društvu koji je posledica snage ovih ideja, spremnosti da se pomogne socijalizmu takvom akcijom, uverenosti da se time pomažu oni ljudi na vlasti koji se iskreno bore za taj program.

4. Jedno socijalističko društvo je moralo postati bremenito političkim sukobom kada su se u njemu počele snažno razvijati nesocija-

struko. Dodao bih još ovo: u pretkongresnu aktivnost morala bi da uđe u plan i akcija studentskog pokreta. Moje je skromno mišljenje da bi trebalo da i vi sami studenti, kao i mi radnici u Savezu i van Saveza pošaljemo svoje delegate na IX kongres, jer mislim da svi imamo pravo na zajednički i demokratski dijalog.

RAZGOVOR VODIO:
B. V. BORJAN

IZ IZVEŠTAJA UNIVERZITETSKOG SAVETA O DOGAĐAJIMA NA UNIVERZITETU OD 2. DO 10. JUNA 1968. GODINE

Preносimo onaj deo izveštaja koji govori o situaciji kod podvoznjaka neposredno pre nastarta milicije na studente.

»Studenti su bili vrlo razdraženi i atmosfera vrlo naelektrisana, ali se neprekidno klicalo predsedniku Titu, skandiralo Tito—Partija i pevane pesme o Titu. Oko 12,15 časova, u trenutku kada je izgledalo da će se pozitivno završiti pregovori koje su vodili V. Vlahović, M. Minić i prorektor T. Bunuševac sa studentskim rukovodiocima u vezi sa nastojanjima da se studenti tu zadrže i otpočnu pregovori o ispunjenju zahteva sa mitinga, iznenada je došlo do teškog napada. Milicija je počela da tuče studente pendrecima, studenti su počeli u panici da beže i bili su gaženi i teško batinani. Stvorila se stravična slika studentskih tela koja su se u gomilama valjala po kaldrimi i milicionera koji su ih nemilosrdno gazili i batinali. U isto vreme od strane milicije bačene su i bombe sa suzavcem. U toj gužvi pregažen je i prorektor Gligorijević, a teško su izbatinani profesori Radojica Kljajić i Ljuba Tadić.

Svi pokušaji da se zauzvati milicija, koje su činili predsednik Skupštine M. Minić i prorektor T. Bunuševac, bili su uzaludni. Tom prilikom su i oni dobili po nekoliko udaraca. Bežeći, nešto kasnije, studenti su upotrebljavali kamenice, kojima su obasipali milicionere u prostoru ispred zgrade Opštine Novi Beograd, gde je okršaj dostigao vrhunac. Više milicionera je povadilo pištolje, a neki su počeli i da pucaju. Milicioneri su sa pištoljima u ruci jurili studente, među kojima je bilo i puno studentkinja. Pretila je najozbiljnija opasnost da dođe do teškog krvoprolića. Negde između skvera i zgrade Opštine i Robne kuće »Fontana« Miloš Minić je uspeo da zadrži miliciju i studente i zatim zajedno sa njima i prorektorom Bunuševcem povukli su se u Studentski grad. Ostajući sa studentima M. Minić i prorektor T. Bunuševac obišli su u ambulanti povređene studente.

lističke pojave (velike socijalne razlike, snažno jačanje privatnog poseda, čak kapitala itd.).

5. Studentski pokreti našeg veka nesumnjivo se u svim zemljama pojavljuju kao politički raznovrsni, ali česti su i jedinstveni istupi studenata bez obzira na sve te razlike među njima. Ti jedinstveni nastupi studenata sigurno su društveni simptom velikih i nagomilanih pitanja koja treba rešavati. Ne ulazeći u objašnjenje ove pojave želim reći samo to da su studenti u našem vremenu posebno osetljiva i indikativna društvena grupa. Ovim nisam rekao da su osnovna snaga društva. Studenti su samo ona grupa koja prva stupa u akciju demonstriranja, a uspeh njihove akcije uvek je zavisao od podrške drugih političkih i društvenih snaga (posebno od radništva, koje je u našem vremenu osnovna snaga socijalnih pokreta). Osetljivost studenata kao društvenog sloja nije posledica materijalnog položaja, ali materijalni položaj utiče na jačinu te osetljivosti.

Studentski problemi takođe su među uzrocima junskih demonstracija. Ti problemi mogu se svesti na dve osnovne grupe: jedno, nizak standard dela studenata, drugo slabe lične perspektive po diplomiranju. Smatram da je materijalni položaj naših studenata igrao snažnu ulogu, ali bih rekao da je ograničenost ličnih perspektiva imalo veći, iako manje vidljiv, uticaj. Šta je to njima ograničavalo perspektivu budućnosti? Pre svega teškoće nalaženja službe. Ali, tu je veliku ulogu igrala i činjenica neopravdano male mogućnosti za širi izbor službi u koje jedan mladi stručnjak po diplomiranju može da uđe. Kod nas važi da fakulteti, tj. odseci i odeljenja na fakultetima, stvaraju uskok stručnjaka sposobnog samo za jednu vrstu društvene delatnosti. Ovo je samo delimično tačno. Ima studija koje mladog čoveka kvalifikuju za čitav niz struka, naročito onih vezanih za kulturu i za javne poslove. Zašto jedan klasični filolog (mlad čovek sa izvršnim znanjem živih i mrtvih jezika, izvanredne kulture i sa veoma vaspitanim intelektom) kod nas teško nalazi posla kad je osposobljen za niz poslova u društvu, politici i kulturi. Ili, zašto politička tela ne pokazuju spremnost da, vršeći izbor prema sposobnostima tih mladih ljudi, oko sebe okupljaju štabove istoričara, sociologa, ekonomista, pravnika, etnologa, geografa itd? To što društvo mladom stručnjaku nije otvaralo raznovrsnu mogućnost izbora struke po diplomiranju, uticalo je takođe da do akcije političkog karaktera dođe.

6. Nikako se ne smeju zanemariti kretanja koja su postojala među studentima Evrope tokom ovog proleća. Vesti o tim događajima su do naših studenata dopirale kao inspirativne informacije koje budu svest i volju za akciju (Ali kada je do akcije došlo, ona je bila potpuno naša bez ikakvih primesa stranih uticaja). (Deo izlaganja dr. Andreja Mitrovića u diskusiji na ogranaku SK Filozofskog fakulteta).

ANDREJ MITROVIĆ

dokumenta • dokumenta

UKINUTI STIPENDIJE ORGANIZATORIMA DEMONSTRACIJA

Na zboru borskih rudara, održanom u utrak, oštro su osuđene demonstracije studenata Beogradskog univerziteta od drugog i trećeg juna. Ovakav način reagovanja studenata zbog nerešenog materijalnog pitanja okvalifikovan je na zboru kao atak na dosadašnje tekovine našeg samoupravnog društva.

Sa ovog skupa upućeno je pismo Predsedništvu CK SKS i Republičkom izvršnom veću, u kome se pored ostalog pruža puna podrška merama koje su preduzete za rešavanje materijalnih i drugih problema studenata.

— Mi rudari Bora duboko smo ozlojeđeni ovakvim postupcima grupe beogradskih studenata, — rečeno je pored ostalog na zboru. — Uvereni smo da većina njihovih kolega drugačije misle i da se ograduju od ispada grupice svojih neodgovornih drugova.

I pored oštre osude načina na koji su studenti reagovali, na zboru borskih rudara pružena je podrška njihovim opravdanim zahtevima, ali je isto tako zahtevano da se svim stipendistima Rudarsko-topioničarskog basena, koji su učestvovali u organizovanju demonstracija obustavi slanje stipendija.

Zborovi su održani i u flotaciji, transportnom pogonu i dr. I na njima su oštro osuđene demonstracije studenata i pružena podrška Predsedništvu CK SKS i Republičkom izvršnom veću.

ZAKLJUČAK

8. Zahtevamo da komunisti i ostali studenti i nastavnici na Fakultetu u Boru zauzmu svoj stav prema izgrđima studenata u Beogradu i ograde se od njihovih postupaka koje osuđuje cela naša javnost. Studenti borskog Fakulteta dužni su da razmotre zahtev i stavove radnih ljudi Bora koji su na masovnim skupovima jednodušno osuđili nedavne događaje u Beogradu.

(»KOLEKTIV«, BOR, 7. JUN 1968. GOD.)

KAFKIJSKI PRIZOR NA TRGU REPUBLIKE

Ja, dole potpisana, dajem izjavu povodom povrede u sukobu sa jednim sumnjivim građaninom, dana 6. VI 1968. godine na Trgu Republike, oko 17,30 časova.

Išla sam ulicom čitajući »Student«, kada je na mene naleteo, verovatno agent, sa rečima: »Pazi, još jedno obeležje dubre«. Počela sam da protestujem zbog toga, tada me je on udario rukom, iz sve snage, i ja sam pala. Tom prilikom povredila sam nogu. Jedan čovek je odmah pritrčao da me brani, i dok su se oni raspravljali, ja sam uspeła da pobegnem.

S. C.
STUDENTKINJA FILOLOŠKOG FAKULTETA
(BR. L. K., 26318, SUP PIROT)

ŠTA SE PISALO O POKRETU

Preko štampe nismo bili dobro obavesteni o vašem pokretu i u prvom trenutku mislili smo da je to pokret mlade buržoaske inteligencije za bolje životne uslove, a protiv nekvalifikovanih radnika i službenika. Ovaj strah potekao je i od našeg susreta sa sedam studenata iz Praga koji nas je prilično razočarao. Za većinu njih proces demokratizacije znači: život za pojedinačne privatne interese, katoličke, nacionalne, srednjoburžoaske itd. Samo su dvoje od njih bili socijalisti. Oni su nam rekli da je sada, posle prve faze solidarnosti koju je izazvala zajednička borba protiv državne administracije, došlo do pojave više grupa koje se bore za svoje sopstvene interese.

Pretpostavljam da i u okviru vašeg studentskog pokreta postoji široki spektar interesovanja. To može da bude opasnost, ali i prilika da se studenti politiziraju. (Odlomak pisma upućenog UO SSBU).

DOROTEA DANE

Napomena:
Dorothea Dane je studentkinja Slobodnog Univerziteta u Berlinu i bila je učesnik na ovogodišnjem aprilskom susretu u Beogradu.

NEPRAVEDNA OPTUŽBA I

Neki politički radnici i novinari optuživali su fakultete pored ostalog i za to što su dozvolili da na zborovima govori jedan broj tobože sumnjivih lica. Oni su istakli da je i pesnik MATIJA BECKOVIĆ spadao u grupu onih koji su se muvali oko fakulteta sa željom da dobiyu tzv. političku rehabilitaciju. Pošto su nas akcioni odbori obavestili da su mnogi književnici, i M. Becković među njima, bili pozivani na zborove i da tamo nisu držali političke govore, već da su čitali pesme ili prozu, smatramo da bi sva ta podmetanja trebalo oštro osuditi. Ima se utisak da su neki politički radnici (Draža Marković, na primer) hteli ovim putem da opravdaju svoju nespornost da dođu na zborove studenata (pošto se govorilo da na tim zborovima skoro i nije bilo političkih radnika). U vezi sa ovim simptomatičan je i podatak da su Radio-Beograd i Televizija, optužujući Beckovića, istakle da je na sednici Predsedništva Republičke konferencije SSRN Beckovića optužio i Slobodan Anđić, predsednik Republičke konferencije Saveza studenata. Anđić nas je obavestio da to uopšte nije tačno o čemu svedoči i stenogram diskusije na pomenutoj sednici. Ovi primeri podsećaju na mračna vremena.

D. V.

Velika politička inicijativa studenata i nastavnika

(NASTAVAK SA 1. STRANE)

caj koji problem nezaposlenosti vrši na studente i mladu generaciju u celini. Međutim, ovi naporu su ostali bez većih rezultata. Istina, neki problemi počeli su da se rešavaju, ali presporo i neefikasno. Pored svega toga, ne može se reći da je sva krivica za nerešene probleme na skupštinskim i izvršnim organima republike i grada i drugim nadležnim institucijama, već dobar deo krivice za ovakvo stanje snosi i sam Univerzitet koji nije definisao dugoročniji koncept svog razvijanja u modernu visokoškolsku instituciju. Ipak, kada je reč o onome što je Univerzitet mogao i trebao da uradi, valja imati u vidu da on do skora nije bio u prilici da bitno utiče i na pravce svog sopstvenog razvoja i na oblike svoje visokoškolske organizovanosti. Sada se stvaraju šire mogućnosti da Univerzitet uđe u reformu i da odlučno razvija samoupravljanje u skladu sa specifičnostima svog društvenog poziva. Zato ovu veliku političku inicijativu studenata i nastavnika treba pre svega shvatiti kao težnju da se teškoće u društvenom životu rešavaju brže i odlučnije. Da se smanjuje jaz između normativnog i faktičkog, da se, u skladu sa tezama o reorganizaciji Saveza komunista, ubrza demokratizacija društvenih odnosa u celini i rada Saveza komunista pre svega u tom smislu da se omogući članstvu da pruži više inicijativa i da neposrednije utiče na politiku Saveza komunista. Kada je reč o Univerzitetu ova velika politička inicijativa vodi razvijanju samoupravnih odnosa da fakultet, što ističu i Smernice Predsedništva i Izvršnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, postane radna zajednica studenata, nastavnika i drugih radnih ljudi — što je jedan od bitnih uslova za prevazilaženje monopolizma i hijerarhijskih struktura na Univerzitetu. Sve ovo učiniće da Univerzitet bude funkcionalni deo našeg samoupravnog društva.

KRITIKA KOMISIJE IZVRŠNOG VEĆA

O tome kako su nastali i tekli događaji od 2. i 3. juna ovde neće biti reči jer nalazimo da Izveštaj Univerzitetskog saveta i studentskog dela Komisije koju je imenovalo Izvršno veće — događaje prikazuju tačno i objektivno. Razume se da mi na Univerzitetu ne možemo nikako da budemo zadovoljni Izveštajem Komisije Izvršnog veća Srbije pošto su se predstavnici Izvršnog veća i predstavnici studenata složili samo do one tačke do koje je krivica studenata očigledna (tuča sa brigadistima, paljenje kola itd.), a od onog trenutka kada je trebalo govoriti i o nesumnjivoj krivici i odgovornosti organa javnog reda (upotreba vatrenog oružja i drugi brutalni postupci milicije) — saglasnosti nema. Smatramo da su i predstavnici Izvršnog veća morali, kao što su to uradili i studenti, da objave svoju verziju događaja u kojoj bi jasno istakli ko je odgovoran za onako ponašanje organa javnog reda, a ne da se time bave samo pravosudni organi.

Ulaskom u fakultetske slušaoce počela je otvorena i široka politička debata o bitnim pitanjima našeg društvenog i političkog razvoja i problema Univerziteta. Sve velike fakultetske slušaoce bile su pretvorene u zborove studenata i nastavnika i u ovim događajima zborovi su se afirmisali kao vitalan oblik samoupravne organizovanosti fakulteta. Značajno je istaći doslednu socijalističku orijentaciju koju je ispoljila ogromna većina studenata i nastavnika kao i to da su komunisti odigrali presudnu ulogu u usmeravanju akcija. Savez komunista, kao i njegova fakultetska i univerzi-

tetska rukovodstva, stekla su veliku afirmaciju svojom širokom i dinamičnom inicijativnošću u ovim složenim i teškim situacijama, kao i time što su insistirala na demokratskom ponašanju i demokratskim metodima za rešavanje iskrslih problema. Posledica ovakvog delovanja Saveza komunista jeste i to što veoma veliki broj mladih ljudi, studenata i asistenata, želi da uđe u Savez komunista. Ovih dana Savez komunista veoma se podmladio — i svojom akcijom i svojim članstvom i može se reći da je, kroz ovu akciju, na dobrom putu da se uspešno reorganizuje. Kako su osnovne ideje našeg Akciono-političkog programa našle potvrdu u Smernicama Predsedništva i Izvršnog komiteta CK SKJ, to nedvosmisleno pokazuje ispravnost orijentacije Saveza komunista na Univerzitetu kao i to da je ovoga puta on bio na visini situacije...

POGREŠNO TUMAČENJE DOGAĐAJA NA UNIVERZITETU

Dinamični pokret studenata i nastavnika našeg Univerziteta nije odmah naišao na puno i pravo razumevanje javnosti. Tome je mnogo doprinelo jednostrano, a velikim delom i neistinito pisanje velikog dela naše štampe — izuzimajući listove RAD, KOMUNIST I NIN — oni su objektivno informisali o događajima na Univerzitetu — koja je pre svega insistirala na negativnim aspektima događaja na Beogradskom univerzitetu, preuveličavajući njihov značaj, dok je na sve pozitivno, koje je bilo u ogromnoj većini, stavljala veliki znak sumnje. Insistiralo se pre svega na kukolju dok se žito, začudo, zanemarivalo. Međutim, nije samo štampa pogrešno shvatila razvoj događaja na Beogradskom univerzitetu. I neki politički forumi su prvih dana davali pogrešnu procenu situacije — Sekretarijat Gradskog komiteta je u prva dva svoja saopštenja uglavnom ukazivao na opasnost od ekstremnih tendencija i pozivao komuniste da pruže odlučan otpor takvim delovanjima. Ekstremnih tendencija je svakako bilo, ali su one u celini uzveš bile na periferiji događaja. Zadatak političkih foruma nije pre svega u tome da pozivaju komuniste da se bore protiv ekstremnih političkih tendencija, već da pruže punu podršku dominantnim pozitivnim razvojnim tendencijama. Zalaganje i podrška pozitivnom razvoju događaja pokazuje uključenošću u pozitivan razvoj društvenih odnosa. Ovakvo, objektivno se dogodilo da su politički forumi grada, predmenziranjem opasnosti od negativnih tendencija, doprineli stvaranju nepoželjne atmosfere u gradu u kojoj je čitav niz začudjućih postupaka bio takoreći normalan — ukidanje telefonskih veza, blokiranje fakulteta, upad organa javnog reda u Akademiju, nezakonita naredba o skidanju parola, nezakonita zabrana lista »Studenta«. Ovi i drugi postupci doveli su do velike uznemirenosti kako u gradu tako i na Univerzitetu.

Značajan doprinos u pravilnom informisanju javnosti kao i ozbiljnu pomoć komunistima na Univerzitetu da sa uspehom nastave napore na usmeravanju akcije studenata u krajnje napetoj atmosferi, predstavljala su saopštenja Predsedništva i Izvršnog komiteta CK SKS kao i Izvršnog komiteta CK SKJ od 5. juna. Tim saopštenjima, kako je Univerzitetski komitet istakao u svom Saopštenju od istog datuma, bili su stvoreni »preuslovi da se svi problemi koji su pokrenuti na Beogradskom univerzitetu počnu rešavati na trajan i celovit način«. Takođe je sekretarijat Gradskog komiteta u svom trećem saopštenju od 5. juna, tačno procenio situaciju o događajima na Univerzitetu i izrazio pravilne političke stavove o njima.

Smatramo da bi trebalo izvršiti ozbiljnu političku analizu delovanja komunista i rukovodstva Saveza komunista da bi se, s jedne strane, ocenila dosadašnja aktivnost i odgovornost u okviru te aktivnosti, i, s druge strane, afirmisao nov duh u odnosima baze i rukovodstva Saveza komunista. Za reorganizaciju Saveza komunista ovakva analiza imala bi veliki značaj, posebno s tačke gledišta lične odgovorno-

VANREDNA SEDNICA UNIVERZITETSKE KONFERENCIJE SAVEZA KOMUNISTA

Danas (ponedeljak 24. jun) održana je na Mašinskom fakultetu vanredna sednica Univerzitetske konferencije Saveza komunista Beogradskog univerziteta. Na sednici se govorilo o proteklim događajima na Univerzitetu i o zadacima u realizovanju smernica Predsedništva i Izvršnog komiteta CK SKJ

POZIV NA PRETPLATU

REDAKCIJA »STUDENTA«
POZIVA STUDENTE I GRAĐANE IZ BEOGRADA I DRUGIH MESTA DA SE OD JESENI REDOVNO PRETPLATE NA OVAJ LIST.

Zainteresovani mogu za obaveštenja o pretplati da se obrate Redakciji dopisnicom ili telefonom (645-894).

sti i odgovornosti foruma prema članstvu koje ih je izabralo. Pri svemu ovome nužno je afirmisati demokratski način rešavanja problema u okviru Saveza komunista. Savez komunista se odlučno suprotstavlja etiketiranju i donošenju osuda na brzu ruku i bez odgovarajuće i argumentacije. Takođe Savez komunista ne sme ne dozvoliti da se lična odgovornost izgubi u proceduri utvrđivanja odgovornosti.

Izvan Univerziteta čulo se dosta glasova da akcija studenata i nastavnika u stvari predstavlja težnju za stvaranjem nekog političkog pokreta, ili čak političke partije. Ukoliko je ovakvih tumačenja bilo i na Univerzitetu, ona nemaju odjek ne samo među komunistima nego i kod studenata i nastavnika koji nisu članovi Saveza komunista. Međutim, zadatak je komunista na Univerzitetu da se suprotstavi pokušajima ispoljavanja antisamoupravnih snaga čiji su »zahtevi i težnje za tzv. političkim pluralizmom — koji ima poreklo u ideologiji građanskog liberalizma — i za pretvaranje političkog sistema socijalističke samoupravne demokratije u višepartijski sistem. Drugi vid antisamoupravnih tendencija izražen je u ultralevičarskom radikalizmu koji traži slobodno polje delovanja raznih grupa za pritisak, i to svim sredstvima, što bi takođe vodilo razaranju sistema samoupravne demokratije, kako se to kaže u Smernicama.

Smatramo da su zborovi studenata, nastavnika i drugih radnih ljudi unekoliko već praktično realizovali stav iz Smernica da je fakultet radna zajednica studenata, nastavnika i radnika. Kompletnije rešavanje samoupravnih odnosa na Univerzitetu potpuno će definisati mesto zbora i akcionog odbora kao oblike samoupravne organizovanosti fakulteta i Univerziteta.

Komuniste na Univerzitetu očekuju krupni zadaci u reformi obrazovnog procesa i reformi društvenih odnosa na Univerzitetu. Ubedeni smo da će komunisti, zajedno sa svim radnim ljudima na Univerzitetu, biti na visini zadataka koji pred njima stoje. Verujemo da će nestrpljenje, koje pokatkad kao da ne vodi računa o objektivnim činionicama, o tome da ima stvari koje se mogu rešiti danas ali i onih koje su zadatak čitavih generacija, biti samo podstrek dinamiziranju Saveza komunista, jer će svest o odgovornosti pred ciljevima socijalizma, koju mora posedovati svaki komunist, sprečavati da se nestrpljenje izrođava u nekonstruktivne akcije.

NOVI ODNOSI IZMEĐU NASTAVNIKA I STUDENATA

U složenim uslovima našeg društvenog razvoja, neophodno je jedinstvo Saveza komunista kao one snage koja stabilizuje socijalistički društveni razvoj i sigurno ga usmerava u pozitivnom smeru. Praktična akcija na osnovu Smernica doprineće zbližanju progresivnih snaga i razdvajaju od onih koji kočuju društveni razvoj. Ovakvo usmerena akcija komunista na Univerzitetu ima sve osnovne uslove za uspeh. Osim pomenutog, takva ocena zasniava se i na nekim značajnim rezultatima koje su studenti, nastavnici i drugi radni ljudi na Univerzitetu ostvarili tokom junskih događaja. Uspostavljanje kvalitativno novih, prisnijih odnosa između nastavnika i studenata, međusobno bližeg upoznavanje i idejno jedinstvo postignuto u bitnim pitanjima našeg socijalističkog razvitka, jedan je od takvih rezultata. Snažan podstrek razvitku neposrednih oblika samoupravnog demokratskog odlučivanja i veliki porast svesti najvećeg broja studenata da je to jedini put prevazilaženja postojećih deformacija i slabosti našeg društva kao i bitan uslov njegovog daljeg samoupravnog i demokratskog razvitka, to je — drugi takav značajan rezultat.

Dostojanstveno ali i energično istupanje studenata u prvi plan političkih zbivanja i rešenost da u tome istraju, stvorilo je i sve će dalje učvršćivati osećanje njihove odgovornosti pred društvom da preuzete obaveze kao i one koje će u narednom periodu preuzimati na sebe, ostvaruju sa istom energijom i upornošću.

program za novu akciju

Zahtev da se naše društvo brže izgradi kao samoupravna socijalistička zajednica radnih ljudi još jedanput je dobio svoju punu i masovnu potvrdu kroz našu akciju poslednjih dana na Univerzitetu. Taj zahtev je bio opšteprihvaćena platforma studentske akcije. Najveći broj kritika je bio upućen upravo sporosti i neefikasnosti u ostvarivanju ovog istorijskog zadatka naše socijalističke izgradnje. Kroz ove kritike su formulirani i zahtevi da se pozivaju na odgovornost sve one institucije i pojedinci koji su svojim delovanjem ometali ili usporavali ostvarivanje zadataka društvene i privredne reforme...

U smernicama su otvoreni i nerešeni problemi naše samoupravne izgradnje dobili svoje jasne odgovore...

Smernice ukazuju na realne mogućnosti za ostvarivanje zadataka socijalističke izgradnje i pokazuju teškoće koje se moraju savladati društvenom akcijom. To znači da se komunisti na Univerzitetu moraju idejno i akciono boriti protiv svih nerealnih zahteva zasnovanih ne samo na delovanju tuđih i samoupravnim socijalizmu neprijateljskih elemenata, već i na stavovima zasnovanih na nedovoljno zrelih shvatanjima koja često daju osnova za nastanak iluzija o mogućim rešenjima i nastanak demagoških zahteva koji dovode do dezorijentacije. Smernice su dokument koji određuje objektivne uslove i mogućnosti izgradnje socijalizma u konkretnim istorijskim uslovima našeg samoupravnog društva i polaze od naučno istraženih i proverenih principa...

U tački 17. Smernica kaže se da će se SK boriti za to da se fakulteti i druge visokoškolske ustanove razvijaju kao samoupravne zajednice studenata, nastavnika i drugih radnika u njima. Ostvarivanje ovog zadatka, organizovanje naših škola i fakulteta kao radnih zajednica zahteva puno angažovanje studenata i radnih ljudi na izgradnji ove samoupravne zajednice.

Potrebno je razraditi program idejnog, političkog i teorijskog rada na Univerzitetu. Van svake je sumnje da upoznavanje ne samo studenata već i radnih ljudi na Univerzitetu sa osnovnim problemima naše društvene, privredne i političke izgradnje nije bila zadovoljavajuće u prethodnom periodu i da se tome mora pristupiti organizovano. Treba pri tome istaći da se idejni rad mora postaviti tako da zadovoljava sve nivoe — kako one naimisovnije, kroz rad na zborovima studenata i radnih ljudi, tako i one gde postoje visoki zahtevi u pogledu naučnog i teorijskog nivoa. U tom slučaju će biti neophodan rad u grupama kako bi se stvorile mogućnosti i za intenzivno angažovanje naučnih stručnih sposobnosti nastavnog osoblja na Univerzitetu za razradu osnovnih, političkih i privrednih problema našeg društva.

Pri obrazovanju idejnog rada treba imati u vidu da su diskusioni sastanci, debatni klubovi oblik rada koji obezbeđuje intenzivno interesovanje i puno angažovanje svih a ne samo manjih grupa...

U organizaciju idejnog rada potrebno je da se univerzitetska sredina otvori i da u diskusionim sastancima obezbedi učešće ne samo studenata i radnih ljudi sa Univerziteta već da tu uključi kako stručnjake iz privrednih organizacija i društvenih službi tako i radne ljude iz drugih sredina. Na taj način će se dobiti mogućnost da se čuju mišljenja radnih ljudi koji probleme naše izgradnje tretiraju u drugim uslovima. To će diskusijama davati bogatiju i svestraniju sadržinu. To će dovesti do bližeg povezivanja univerzitetske sredine sa ostalim sredinama u našem društvu i omogućiti da se u razmeni mišljenja ostvari pozitivno delovanje međusobnog kontakta koji doprinosi boljoj saradnji i razumevanju...

Potrebno je izabrati jedan broj prioritarnih problema, definisanih u Smernicama, koji će se sistematski obrađivati kroz različite organizacione oblike — javne tribine, debatne klubove, diskusije na zborovima itd. Ove prioritarnne probleme treba uočiti i definisati u širokoj demokratskoj diskusiji, jer će akcija koja se predviđa u narednom periodu jedino tako moći da angažuje sve snage na Univerzitetu. Program rada je potrebno pripremiti u toku letnjih meseci. Radne grupe koje će na njemu raditi moraju da obezbede javne sastanke koji će biti unapred zakazivati i kojima će moći da prisustvuju svi zainteresovani — bilo da prate rad ili da učestvuju u diskusiji. Početkom školske godine treba pristupiti realizaciji ovakvog pripremljenog plana rada (...)

Pitanjima naučne kritike trebalo bi posvetiti više pažnje i potrebno je preuzeti inicijativu za intenzivniji rad u ovom području organizujući naučne diskusije (...)

Rad na reformi Univerziteta u celini i rad na reformi pojedinih fakulteta u pravcu izgradnje samoupravnih odnosa predstavlja, isto tako, značajno područje. Mi ne možemo biti zadovoljni sadašnjim odnosima na fakultetu i njihovom nastavnim i kadrovskom strukturom. Van svake je sumnje da će samoupravne institucije na Univerzitetu biti osnovni nosioci ove akcije. Međutim, Savez komunista na Univerzitetu treba da posebno podstigne ovu inicijativu da ubrza rad komisija i da vrati rezultate preduzetih akcija. Pitanja kao što je organizacija fakulteta kao radne zajednice, samoupravnih odnosa i posebno uloga studenata u tim odnosima, društveni položaj Univerziteta, kadrovski problemi, nastava i njena efikasnost, naučni rad na Univerzitetu, sve su to pitanja o kojima svaki pojedinaac na Univerzitetu, kao i radni ljudi van Univerziteta, treba da imaju jasne stavove i preciznu orijentaciju.

(ODLOMCI)

U proteklom vremenskom periodu koji je obilovao nizom nimalo objektivnih i nimalo nepristrasnih napisa o akcijama studenata, naročito se izdvaja odsustvom objektivnosti i nepristrasnosti uvodnik »Borbe« od 10. juna 1968. godine, pod naslovom »Mlado žito i kukolj«. Već sam ovaj naslov zaslužuje da bude predmet posebne analize. Izbor poređenja koje se nalazi u pomenutom naslovu mnogo kazuje o autorovom psihološkom i ideološkom profilu. Podela učesnika studentskog pokreta na »žito« i »kukolj«, svedoči o jednoj tipično teološkoj isključivosti i netrpeljivosti u načinu mišljenja. Čoveku se, dok čita ovakve uvodnike u jednom listu koji je organ Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, neizbežno nameće asocijacija na persijsku mitologiju, na verovanje da u svetu postoje dva dijametralno suprotna načela oličena u Ormuzdu i Arimanu. Mitologija autora »Borbinog« uvodnika, iskreno rečeno, mnogo se ne razlikuje od ovog starog persijskog verovanja. I nepoznatli člankopisac vidi svet u kategorijama svetlosti i tame, dobra i zla, »žita« i »kukolja«.

Ne treba se mnogo čuditi toj frapantnoj sličnosti što tako bratski spaja jednog persijskog maga sa piscom uvodnika u listu koji — da to još jednom naglasimo — izdaje Socijalistički savez Jugoslavije. Za birokratski, etatistički način shvatanja sveta karakteristična je upravo vera u Ormuzda i Arimana. Čitava ideologija staljinizma inspirisana je u nekim njenim bitnim crtama starom teološkom, »persijskom« shemom. I ako ima istine u starinskoj predstavi o seobi duša, onda je ima samo utoliko ukoliko se zbilja može govoriti o izvesnim socijalno-psihološkim modelima koji se u različitim oblicima ponavljaju kroz vekove sa začudujućom upornošću. Jedino se u tom smislu može reći da je u ličnosti Josifa Visarijeviča, na primer, prebivala duša kakvog persijskog sveštenika, kao što se može reći da se u telo »Borbinog« uvodničara uselio duh privednog persijskog pisara.

Krajnje uprošćena, teološka, staljinistička vizija sveta prirodno pretpostavlja i veru u postojanje božijih izabranika koji će razdvojiti ono što je dobro od onog što je zlo, koji će razlučiti svetlost od tame i kukolj od žita. Staropersijska vizija sveta nužno se dopunjuje jednim drugim mitom, mitom svešteničke, birokratske elite. Ova elita suvereno i neprikosnoveno odlučuje o tome šta će se svrstati pod Ormuzdov, a šta opet pod Arimanov princip. U etatističkom, »administrativnom« socijalizmu ulogu ove elite preuzima određeni birokratski sloj koji ima svoj sasvim specifičan metod za razlikovanje »svetlosti« i »tame«. Sve što je mrakno i zlo dolazi, po mišljenju socijalističkih ideologa staljinističkog tipa, odnekud »spolja«, od nekih »stranih i inostranih« uticaja, pa tako valja shvatiti i poziv pisca »Borbinog« uvodnika da iz »mladog studentskog žita«, »izdvojimo kukolj, sve što je tu bilo strano i inostrano«.

Odmah pada u oči to na koji način pisac uvodnika tretira studente. Oni su za njega pučki objekti političke manipulacije, zrnevlje koje neki božanski politički »poljoprivrednik« treba da očisti od »stranih i inostranih« elemenata. U viziji anonimnog člankopisca studenti su maltene nerazumne ovce, kojima su neophodni politički pastiri da bi ih odvojili i odbranili od zlih vukova iz inostranstva.

Nema ničeg novog u jednoj takvoj viziji socijalizma. To je ona ista vizija koja je pretrpela poraz na IV Plenumu Saveza komunista, a koja se evo sada ponovo javlja i to na stranicama »Borbe« i to pod vidom patetičnog poziva na odbranu samoupravljačke demokratije.

Lako je, međutim, dokazati da fiziologija samoupravnog društva ne može imati ničeg zajedničkog sa ovakvim, davno prevaziđenim shvatanjem po kome je socijalizam u stvari velika bašta puna korova koji neprestano mora da plevi neki od Boga postavljeni baštovan. Uostalom, niko ne bi imao ništa protiv što autor »Borbinog« uvodnika sebi pripisuje ulogu nebeskog vrtlara, a studentima ulgu biljaka koje on svojim božanskim ašovom treba da spasava od divljeg, inostranog rastinja, kad nam se ovakva koncepcija socijalizma ne bi predstavljala kao autentična vizija samoupravne demokratije. Studenti su dali svoj najveći doprinos samoupravljanju upravo time što su dokazali da nisu biljke, da nisu zrnevlje od koga se mogu po volji praviti različite političke pogache, već samostalni i zreli ljudi koji sami, bez pomoći patentiranih poljoprivrednika političkog tipa, umeju da razlikuju ono što je socijalističko od onog što nije.

Privrženost pisca »Borbinog« uvodnika »baštovanskom«, »etatističkom«, »persijskom« socijalizmu vidi se i po tome što ovaj autor sasvim otvoreno i nedvosmisleno izražava sumnju da su studenti sposobni da raspoznaju napredno od nazadnog u svetu političke teorije i prakse. To se možda najbolje vidi iz sledećeg teksta: »Ovih sedam dana bilo je valjda dovoljno ubedljivo da i sami studenti naprave za sebe neki politički bilans. I da počnu da razlikuju opravdane zahteve od neumesnih parola, normalnu samoupravnu aktivnost od galamdžijskih demonstracija... demokratsku debatu od destruktivnih rasprava, socijalističku platformu od antisocijalističkih pozicija, javnu reč od podzemnog huškanja, političku realnost od demagogije, poštnu pobudu od neprijateljskih poteza, istinu od neistine«.

Osobito vredi istaći apel studentima da razlikuju »demokratsku debatu od destruktivnih rasprava«. Međutim, upravo praksa minulih dana daje dosta materijala za takvo razlikovanje, i ne treba sumnjati da su studenti na temelju ove prakse načinili izvestan politički bilans. Niko na primer, neće sporiti da sudska zabrana lista »Student« nije nešto što bi se smelo smatrati karakterističnim obeležjem jedne »demokratske debate«. Moglo bi se izgleda reći da ovakav čin pre spada, sudeći po klasifikaciji »Borbe«, u kategoriji »destruktivnih rasprava«. Uprkos tome, pisac »Borbinog« uvodnika nema ni jednu jedinu reč osude za ovakav vid »demokratske diskusije«.

U »Borbi« se prećutkuje i ono što se dogodilo sa omladinskim listom »Susret«. U broju ovog lista od 11. juna o. g., redakcija objašnja-

va svojim čitaocima zbog čega se »Susret« nije pojavio u štampi za vreme studentskog štrajka. Navešćemo jedan kraći odlomak iz tog objašnjenja: »Direktor i tehnički direktor štamparije koji su bili čitavo vreme prisutni i pomno pratili izvlačenje otisaka tekstova pripremljenih za objavljivanje, posle kraćeg izbivanja izvan štamparije, pozvali su našeg glavnog urednika i sekretara Gradskog komiteta saveza omladine... i saopštili im da štamparija »Slobodan Jović« neće štampati takve materijale«.

Pošto je malo verovatno da su direktori o kojima je reč iskoristili ovaj kratki boravak van štamparije za to da konsultuju mišljenje članova svog kolektiva, može se s pravom zaključiti da je bila po sredi gruba povreda nekih elementarnih normi samoupravljanja. Redakcija »Borbe« nije, međutim, smatrala za potrebno da digne svoj glas protiv ovakvih »povreda« ni pre, a ni posle objavljivanja članka »Mlado žito i kukolj«, što takođe pokazuje koliko je ovoj redakciji stvarno bilo stalo do istinskog demokratskog dijaloga na osnovama samoupravljanja.

Poučno je i to kakvim još drugim, osim »stranim i inostranim« faktorima, pisac »Borbinog« uvodnika objašnjava studentske demonstracije: »Nije, po svoj prilici, ni slučajno da baš Univerzitet postane žrtva tolikih lutanja, ekscesa i neraščišćenih pojnova. Nalik na feudalnu državu, Univerzitet je sve dosad ostajao po strani od opštih samoupravnih tokova u našoj zemlji, i to, pre svega krivicom samih univerzitetskih vlasti. A to je moralo da izazove i šire društvene nesporazume. Ispalo je da je u ovom našem samoupravnom društvu ipak još dopušteno da određeni sloj građana digne galamu i izvrši javni pritisak u očekivanju da im »nadležni« odmah poletu u susret«.

Iz navedenog teksta opet izbija onaj tipično »pastorski«, »baštovanski«, staljinistički prezir prema studentskom »žitu«. Za pisca »Borbinog« uvodnika studenti su, kao što vidimo, »određeni sloj građana koji je digao galamu«.

Navedeni odlomak karakterističan je i za pokušaj da se protekli događaji protumače pre svega kao posledica nerazvijenih samoupravnih odnosa na Univerzitetu. Po logici anonimnog člankopisca ispada da su za studentske demonstracije krive, u stvari, »univerzitetske vlasti« koje su se protivile uvođenju samoupravljanja na fakultetima. Međutim, onda uopšte nije jasno zbog čega većina studentskih zahteva ima »širi« društveni karakter i zbog čega studenti insistiraju na sprovođenju i život jednog takvog programskog dokumenta kao što je program SKJ. Sa tačke gledišta uvodničara »Borbe«, ova činjenica može se razumeti samo pod pretpostavkom da je nezadovoljstvo učesnika studentskih demonstracija pogrešno usmereno, da je neadekvatno uobličeno vid nezadovoljstva odnosima na Univerzitetu. Koliko je ova pretpostavka besmislena, smatramo da nema potrebe posebno dokazivati.

Autor »Borbinog« uvodnika nije gnevao samo na studente niti pak smatra da se kukolj nalazi samo među studentima. Meta njegove anonimne, »principijelne« i »demokratske« kritike su i izvesni političari čija imena se inače u tekstu uvodnika prećutkuju, verovatno opet u interesu poštovanja osnovnih načela jedne »javne i demokratske debate«. Uostalom — piše ovaj nepoznati autor — ni nekim političarima nije pomoglo mnogo njihovog iskustvo u celoj ovoj situaciji. Studenti nemiri su neke od njih zbudili gotovo da ih je uhvatila panika, tu je valjda i razlog što su izražavali spremnost da brže-bolje prihvate studentske parole, čak i najapstraktnije, propuštajući istovremeno da se ograde od svega što je u studentskim akcijama bilo ubačeno spolja, ili što je bilo podmetnuto iz političkog podzemlja«.

Pisac »Borbinog« uvodnika, po svoj prilici, ovde cilja na one trezvene i razumne političare koji su odmah uvideli da studentske demonstracije ipak nisu samo »galama određenog broja građana«. Razumnim političarima bilo je jasno da akcija studenata nije pobuna protiv samoupravljanja, već, naprotiv, poziv da se ovo društvo dosledno zasnje na samoupravnim osnovama. Tvrdjenje da su studenti mogli i na neki drugi način da se bore za realizovanje programa Saveza komunista, tvrdjenje od koga nije daleko pisac »Borbinog« uvodnika, demantuje upravo činjenica da je tek posle nedavnih demonstracija sa mnogo većom ozbiljnošću uzet u razmatranje čitav niz ranije zanemarenih problema. To najbolje pokazuje da je akcija studenta posledica nedovoljne razvijenosti samoupravnih odnosa. U protivnom, njihovi zahtevi sadržani u programskim dokumentima ovog društva bili bi efikasnije rešavani i pre onog što se poslednjih desetaka dana odigralo.

Sve one političare koji su uočili prave razloge studentskih »nemira«, pisac »Borbinog« uvodnika proglašava, dakle, »paničarima«, a za njihovo ponašanje tvrdi da je »tribunsko-demagoško«, to jest sračunato na jeftine applauze i jeftinu popularnost. Tako, znači, anonimni člankopisac vodi svoju »demokratsku debatu« ne samo sa studentima nego i sa ljudima iz rukovodećih političkih tela.

Posle Titovog govora, autor »Borbinog« uvodnika našao se, istini za volju, u jednoj prilično delikatnoj situaciji. Kao što znamo, Tito je protumačio studentske demonstracije kao spontani, iskreni revolt zbog toga što se izvesni, pre svega »širi« društveni problemi, nedovoljno brzo rešavaju. Pokazalo se, znači, da ni za predsednika Republike studentski nemiri nisu »galama određenog sloja građana«. Takva ocena, razume se, ni najmanje se ne slaže s ocenom anonimnog člankopisca. Autor »Borbinog« uvodnika pokušao je, međutim, da ovu činjenicu zabašuri i to u napisu koji se zove »Posle Titovog govora«, a koji je štampan 11. juna 1968. godine. Kako izgleda ovo zabašurivanje vidi se iz sledećeg pasusa: »U tom smislu je možda (podvukao N. M.) uvodnik, koji je još ranije pisan, donekle imao drukčiji ton od izjave druga Tita (podvukao N. M.) koji je, govoreći o toj temi po prvi put, (podvukao N. M.) svesrdno podržao studentsku omladinu, i to sasvim određeno, pa i, otvoreno govoreći, (podvukao N. M.) određeno nego što je to bio slučaj u nekim političkim diskusijama a i u štampi«.

Redakcija »Borbe« i dalje smatra (podvukao N. M.) da će rešavanje samoupravnih problema univerziteta postati ona ključna karika od koje realno zavisi intenzivnije uključivanje studenata u celokupan naš politički život, pa otud i odbija neke prigovore koji su joj upućivani u toku jučerašnjeg dana da je objavljivanjem članka zauzela poziciju koja, navodno, nije u skladu sa izjavom druga Tita«.

Nema nikakve sumnje u to da ovaj tekst vrvi od kontradikcija. Autor najpre tvrdi kako je uvodnik »Borbe« imao »donekle« drukčiji ton od Titovog govora, a neposredno posle toga tvrdi kako je »pozicija« njegovog lista u skladu sa predsednikovim govorom. Doduše, autor se postarao da što je moguće više zomuti i prikrije stavove svoje redakcije. Dopuštajući mogućnost da se članak »Mlado žito i kukolj« razlikuje od Titove izjave, anonimni pisac uvodnika upotrebljava reč »možda«, otprilike onako kao što bi rekao da će »možda« sutra padati kiša, ili da će danas »možda« biti levo vreme.

Bez obzira na to, u članku »Posle Titovog govora« ipak ima formulacija koje nam otkrivaju stvarne stavove redakcije »Borbe«. Tako, recimo, nepoznatli autor upotrebljava u navedenom tekstu izraz »otvoreno govoreći«. Taj izraz odnosi se na tvrdjenje da je Tito »određenije« podržao studentsku omladinu nego neki drugi političari i naša štampa. Kada se ova ezopovska formulacija prevede na običan ljudski jezik, onda to znači da se izjava druga Tita razlikuje od izjava o studentskim demonstracijama koje smo pre toga čitali, kao i od pisanja naše štampe o istoj temi.

To je sigurno tačno i u tom pogledu ćemo se rado složiti sa nepoznatim člankopiscem. Međutim, ako se Titova izjava razlikuje od pisanja naše štampe, onda se razlikuje i od pisanja »Borbe«, pa i od uvodnika »Mlado žito i kukolj« koji je napisan pre predsednikovog govora. Ako je autor teksta od 11. juna hteo samo da konstatuje postojanje ove razlike, bez ikakvog komentara, nije jasno čemu onda služi izraz »otvoreno govoreći«, izraz koji zvuči kao neka vrsta skrivenog prekora. Ne vidi se jasno kome je upućen ovaj prekor — Titu što je »određenije« podržao studentske zahteve, ili onim političarima i štampi koji ove zahteve nisu »određenije« podržali?

Ovu nedoumicu još više povećava završna rečenica uvodnika od 11. juna. »Ključna« formulacija u toj rečenici je: »Redakcija »Borbe« i dalje smatra«. Ako redakcija »Borbe« i posle Titovog govora koji je bio određenije u podršci studentskim zahtevima od naše štampe nalazi za potrebno da insistira na svojim odranije zauzetim stavovima (inače kako razumeti izraz »Redakcija i dalje smatra«?), onda se može razumeti kao jedna vrsta indirektno polemike sa predsednikovim izjavom.

Ovakvu istrajnost »Borbinog« redakcije u zastupanju svog spostenog gledišta na problem studentskih demonstracija vredelo bi pozdraviti, samo kad ne bi bilo drugog dela poslednje rečenice uvodnika od 11. juna. Stvar je, naime, u tome što u ovoj rečenici redakcija »Borbe«, odnosno njen anonimni predstavnik, konstatuje kako je tekst pod naslovom »Mlado žito i kukolj« u skladu sa izjavom druga Tita. To se dokazuje tvrdjenjem da pomenuta redakcija »i dalje smatra« (to jest i posle Titove izjave i posle onog teksta o »žitu i kukolju«) ono isto što je »smatrala« i ranije. Koliko je ova argumentacija ubedljiva, jasno je za svakog onog ko razumno misli. Ne treba ni pomisliti do koje mere je nespretno i logički sasvim nekoherentno tvrdjenje da je neki ranije objavljeni tekst napisan u duhu predsednikove izjave samo zato što se u nekom kasnije štampanom tekstu »i dalje smatra« da je redakcija »Borbe« bila u pravu.

Sve ove zaista besprimerno mutne i protivrečne formulacije, što svojom zamršenošću liče na egipatske hijeroglifne, mogu se ipak objasniti na sasvim prost i jednostavan način. »Svesrdna podrška« studentskom pokretu kada dolazi od lista »Studenta« ili od lista »Susret« može se javno i otvoreno kritikovati, na se čak može smatrati i sasvim normalnim da se ovi listovi sudski zabranjuju, ili da se na neki drugi način ometa njihovo štampanje. Međutim, sa »javnom« i »otvorenom« kritikom svesrdne podrške studentskoj omladini ide, naravno, već nešto teže kad iz za podrške stoji autoritet predsednika Republike«.

Ova uvodnika »Borbe« i onaj od 10. i onaj od 11. juna pobuđuju nas na to da, sasvim precizno, postavimo neka pitanja koja su od najvećeg značaja za stvarnu demokratsku debatu u uslovima samoupravljanja.

1. Jesu li zbilja koreni studentskih »nemira« prvenstveno u nerazvijenom samoupravljanju na univerzitetu za koje snose krivicu univerzitetske vlasti; i jesu li zbilja ove vlasti svojom »etatističkom« političkom krive za sve ono što se dešavalo kod Podvožnjaka i posle Podvožnjaka.

2. Kako se može apelovati na univerzitet da razvija samoupravljačku inicijativu studenata, kad se u isto vreme ti isti studenti sa jednim bezgraničnim birokratskim prezenjem, tretiraju kao »određeni sloj građana koji diže galamu«?

3. Da li borba za demokratski dijalog pretpostavlja i borbu protiv sudskih zabrana glasila jednog od učesnika demokratskog dijaloga?

4. Zbog čega »Borbi« smeta nerazvijenost samoupravljanje na univerzitetu, a ne smeta joj nerazvijenost samoupravljanje u onoj štampariji u kojoj direktori mogu, bez konsultovanja kolektiva, a uz konsultovanje nekog »sa strane«, da onemoguće izlaženje lista beogradske omladine?

5. Zašto je bila potrebna intervencija predsednika Republike, pa da se tek posle toga u našoj štampi čuju glasovi »svesrdne podrške« studentskim zahtevima?

6. Zar je zaista spremnost nekih političara da pokažu razumevanje za »sve studentske parole« jedan vid kukavičluka i »tribunske« demagogije?

7. Kako je moguć istinski demokratski dijalog, ako se ljudi besprizvno dele prema staljinističkim, teološkim kanonima na »žito i kukolj«, na anđele i đavole, na pravednike i grešnike?

8. Ko i na osnovu čega ima to neprikosnoveno pravo da u ime samoupravne demokratije i borbe protiv etatizma prisvaja sebi titulu nebeskog baštovana što plevi od korova socijalistički vrt?

9. I najzad, gde treba tražiti filozofske pretpostavke jednog samoupravnog društva — u persijskoj mitologiji ili u Marksovoj humanističkoj viziji socijalizma?

NIKOLA MILOSEVIĆ

PERSIJSKA
VARIJANTA
SAMO-
UPRAVLJANJA

O BIROKRATI IZBLIZA

»Ako nema boga, kakav sam ja onda kapetan«.

F. M. Dostojevski

Bilo da hvalite ili kudite birokratu, obavezni ste da ga prethodno upoznate. Da biste se ga što lakše upoznali, usudite se i pozovite ga na odgovornost. Pri tom vodite računa da budete malo drskiji i u toj drskosti odlučniji, ne zato što birokrata sanja u bojama, no prosto zato što je uvek u poslu i brizi, pa ne nalazi za shodno da se odaziva na sitne i bezopasne pozive. Ukoliko poslušate ovaj savet i ne pokazete dovoljno podaničke revnosti i razumevanja za njegove svete dužnosti, pa i dalje budete uporno lupali na vrata njegove kuće, birokrata će po zvuku osetiti s kim ima posla (njegovu uho je osjetljivo na sličnu vrstu zvukova). Učini li mu se da ga vaše kucanje dovoljno pouzdano osporava u vekovnom uverenju da je ono što čini mudro i nepogrešivo, a ono što ima čvrste od granita, potrudite se da prema vama zauzme izvestan stav. Prvo će pokušati da vas ubedi da ste u svom nestašnom vašarluku pogrešili, da možda ne znate tačno koga tražite, a kad oseti da ne uspeva u tome, pokazaće vam samopouzdanu lažnu pasofarijski kodeks kolektivne bezgrešnosti svoje klase. Ako i tom oporbanom oružju odolite vaša goropadnost, birokrata će preduzeti složenije ukroiteljske mere, a u raznoobraznoj i ovejanoj tih mera sumnjaju samo novajlije i dobroćudni sanjari, čije su uši vešto zapušene »voskom«. Pošto je svestan da takvih ušiju ima sve manje, birokrata će se, na početku svoje misteriozne taktičke operacije, pobrinuti da u svom kodeksu ponešto izmeni: upisaje pokoku situ manu ispod velikog broja sjajnih vrlina, tako da će ta mana, pored svoje osnovne funkcije da navedene vrline učini prividno realni-

jim, postati vrlina i sama. To je naravno samo uvod, ali budite strpljivi: birokrata se ne uzdiže tako naglo na nivo svoje istorijske prakse. Tek u trenutku kad shvati da vi zahtevate uvođenje određenih novina u jednoj za njega neobičajenoj i, u odnosu na postojeće propise, vanparlamentarnoj formi, birokrata počinje da, sa izvesnim prigušenim nemirima, konstatuje ozbiljnost sukoba iz koga se valja izvući, po mogućstvu bez larme, i dostojanstveno održati status kvo. Birokrata je u ovom delu taktike konkretniji i efikasniji. Najpre će vam, kao uzgred, pokazati da je sila na njegovoj strani, a potom će vam pošteno ponuditi igru, ne pozivajući se na silu kao takvu. Sledeći deo njegovog složenog zadatka svodi se na to da vas optuži da u igru niste stupili sasvim čisti, bez ikakve sklonosti burgljanju i prevari, ali je on ipak dobronamerno i pokroviteljski raspoložen pa će vam takva nepočinstva opustiti, s obrazloženjem da vi to niste učinili iz nedostatka lične čistosti, nego ste samo olako i nestabilno shvatili igru, a to je, u najgorem slučaju svedočanstvo vašeg nedovoljno strogog vaspitanja i mladalačke nepostojanosti. Nakon te male moralne pridike, birokrata će vam, po sistemu »šarene laže«, široko (u svom stilu) obećati da će sve biti rešeno kako valja. Naravno, dodaje on, to se ne može postići naglo, administrativnim putem, nego dugovremenim i savесnim usavršavanjem samoupravnih odnosa u društvu. A propo toga, ubeđivaće vas da je sve ono što govori od najveće koristi za vas same, jer je nepohodno da najzad shvatite duh reda, da prihvatite utvrđenu hijerarhiju vrednosti, ako hoćete da budete pravi borci za progres i humanizaciju društvenih odnosa. Svakako neće propustiti da tom prilikom naglasi da mnogo živosti i žestine remeti sklad, da je svaki neposredniji zahtev za afirmacijom stvaralačkog izbora politički zelen, anarhoidan i, u krajnjoj liniji, nihilistički. Takvih zahteva trebalo bi se brižljivo kloniti, jer oni otačaraju put nezvesnosti i haosu, a to opasno ugrožava opšte interese u ime kojih je birokrata u stanju da odloži glavu (privatnih interesa birokrata nema, oni su identifikovani sa opštim). U skladu sa tim, birokrata je spreman da sva dobra koja sticajem okolnosti uživa, proglaši za društvenu svojinu; a u takvoj njegovoj spremnosti videti neodgovornost zbilja je novina i, šta više, nekakav čudni nagon za elementarnom pravdom koji birokrata ni najmanje ne oćarava. Pokaže li se da vam njegov stav ne odgovara, birokrata će bez dvoumljenja pribeci sigurnijim metodama, kako bi vas (u vašem interesu) prisilio na demokratski sporazum. U takve metode svakako spada i metoda prividne saglasnosti. Birokrata će, sa puno razumevanja za suštinu ove metode, izjaviti da se sa vama od početka do kraja slaže. Ako i postoji nešto sa čime ne može da se složi, onda to ne potiče od vas, nego od neke apstraktne, sumnjive ekipe koja u nekom podzemnom birouru radi na stvaranju i usavršavanju svojih nećistih planova. S obzirom da vi nećete pristati da prihvatite takav monstruozi greh, automatski nestaje svaki spor između vas i birokrate i vaša situacija ispada prividno besmislena (birokrata će uporno nastojati da taj privid ozakoni, jer mu je do njega daleko više stalo nego do same stvarnosti).

Birokrata ume i da plane, ako mu gori pod nogama. Po njegovom uverenju, to je nepre-

varljiv znak da je država u opasnosti i da svakog momenta može postati plenom raznih destruktivnih akcija soplja. U ovom delu taktike, gde je reč o njegovoj istorijskoj misiji, birokrata je nešto čvršće ruke i znatno mudroniji, a to je uostalom potpuno logično. Koliko je ta opasnost spolja stvarna, birokratu ne interesuje; njegov zadatak je da se obezbedi od bilo kakvog rizika, što je takođe logično jer je u pitanju opšti interes. Ostajući do kraja veran zaziranju od rizika, birokrata pomno izbegava izvesne vrste odluka. Posebno mu nisu po volji one odluke koje su manje određene i jasne. S druge strane, birokrata je principijelan i od reči, pa teško pristaje da svoje odluke javno menja. Ako se, međutim, odluka nužno nameće, dolazimo na ključno pitanje koje u stvari birokratu inhbira: pitanje optimalnog opredeljenja. Birokrata, kao i u mnogim drugim stvarima, i ovde poseduje jedno fino čulo koje će mu pomoći da se izvuče. S obzirom da je reč o finom čulu, jasno je da odluka mora biti što tiša i što manje dramatična. Osnovni zadatak koji se u trenutku odluke pred birokratu postavlja je u tome da nasluti i proceni šta u datoj situaciji misle oni koji stoje iznad njega, na lestvici društveno-političke hijerarhije. U tom smislu, birokrata je veoma oprezan i obično se opredeljuje za polovične stavove, kako bi se bar donekle spasio od eventualnog javnog demanta. Uostalom, kad ne bi bio ovako gladak i klizav, birokrata bi teško izdržao i njegova sudbina bila bi više nego pogibeljna. Međutim, ovo nisu jedine vrline koje birokrati s pravom pripisuju. Pored toga što je nesrećno zaljubljen u red, birokrata upotrebu ne prezire bogatstvo i nejednakost. On nije sklon da na ove pojave gleda sa unutrašnje strane i, u tom pogledu, njegova uprošćenost izaziva divljenje. Sa laskavcima se dobro slaže i čezne za tišinom kao da nekim tajnim organom, sabira glasove i uzdahe onih koji za nešto mole (ponekad je birokrata u stanju da takve glasove sam zamisli), a slušati te glasove i ne činiti ništa ni za ni protiv njih, na svoj način je plemenito. Birokrata se reiko zbuduje kad opravdava pogreške, ili kad govori o nekom mističnom vencu koji jednog dana čeka sve ljude. U tom pogledu, on poseduje do kraja razrađen sistem. Jezik mu je specifičan: hladan i strog, ponekad malo apstraktan, siv i kanoniziran, povremeno teško razumljiv, ali to je službeni jezik koji, s druge strane, kao zakonito i neumanjeno birokratsko nasledstvo, mnogo obećava. Kad se žali na svoju nevolju, birokrata ne upotrebljava svoj pravi jezik (možda ponekad na javnim mestima), jer smatra da bi takva privilegija bila neumesna, a on ne želi da na sebe navuče ljagu. Birokrata, kao strogo odmeren i svečan duh, radi proračunato i nastoji da iz svakog poteza izvuče poredno znamenje, inače bi njegov rad bio prazan i bez podloge. Pod pobedničkim znamenjem birokrata podrazumeva napredak u službi, jer se (a on to i ne kirje), kao po nekom prirodnom nagonu, njegova duša lepi za vlast i pompu koja je prati. Otuda mu pripisuju izvesne monopolističke tendencije. Ja lično nemam baš taj utisak i smatram da se slobodno može reći da birokrata de fakto ne teži monopolu na mnoge stvari, kao što su: humanizacija društvenih odnosa, borba za jednakost i socijalnu pravdu, postojanost, samoodricanje, razboritost i sl. Tu

vrstu monopola prepušta drugima, ali ljudi su često nezahvalni i birokrata to odlično zna, pa se ne uzbuđuje. Dalje, birokrata nema razloga da misli, pošto gotovo sve potrebne ideje zna nazust. Doduše, on to retko i čini, jer je zauzet donošenjem i sprovođenjem odluka. Međutim, u okolnostima kad je priteran da razmislija, odlično se snalazi: priseća se šablona, da mu načini mišljenja ne bi ispaio divlji i neusaglašen. Takva potera za ličnom sigurnošću retko je i zasluđuje da bude podvučena. Ne možete ni slutiti koliko birokrata uživa u postignutoj sigurnosti. On ulaže ogroman napor da vreme uspori i učini ga prikladnim za odmor, kako bi se osećao blaženo, samodopadljivo i, koliko to propisi dozvoljavaju, oholo. Birokrata taj svoj cilj verbalno ne prezentira. Naprotiv, on istupa onako kako treba, u ime sve bržeg tempa razvoja i progressa, jer želi da ulogu koja mu je dodeljena igra otmeno, a ne toliko prosto da bi govorio ono što misli i radio ono što govori. Šta tu može da mu se zameri, osim da je društvene interese shvatio na svoj, birokratski način. U svojoj revnosti i odanosti interesima zajednice, birokrata ide ponekad toliko daleko da drugima čini dobro protiv njihove volje, a to je vrhunac brige o čoveku, izražen u stavu: svi treba da budu spašeni. Birokrata se ne razmeće pitanjem: kako; on ima svoj model spasa i u njega veruje.

Konstatovali smo da birokrata voli kliše i da se od svega više plaši revalorizacije postojjećeg. Svaka nova stvarnost za birokratu je nezahvalan teren, utoliko što razbija tipizirane forme i obavezuje na kritičko-stvaralački odnos koji je ujedno i pun odgovornosti. Da bi odgovornost izbegao, birokrata se zaklanja iza postojećih normi i jednom za svagda utvrđene hijerarhije vrednosti, bolje reći on odgovornost jedino vidi u bukvalnom podržavanju i identifikaciji sa postojjećim. Ono što je izvan toga, po njegovom osećanju, donosi samo nesigurnost, zlo i konačnu propast. Ovaj dobrovoljni rob koji svaku novu ideju stavlja na »Prokrustovu postelju« svoje ideološke računice, ne shvata slobodu kao prvu pretpostavku stvaralačkih poduhvata, no kao prazninu bez dna, kao suludu pustolovinu, s onu stranu bilo kakvih garancija. Sloboda je za birokratu prihvaćena nužnost, ali u onom lošem smislu čije je osnovno polazište pasivno, slepo-podržavalačko, a ne revolucionarno-kritičko. Paradoksalno je, ali tačno, da birokrata nalazi jedini zadovoljavajući oblik slobode upravo u okovima. On, kao iskusan i zreo duh, ne voli da se zaleće, već po propisima gleda svoja posla.

Imajući u vidu ovakav stav birokrate prema osnovnim ljudskim zahtevima, podsetiću vas na jedan poznati starozavetni motiv. Mladi David, u trenutku kad je odlučio da se suprotstavi Golijatu, odbacio je Saulov oklop i oružje s obrazloženjem da u takvom obliku ne može da pokaže sopstvenu snagu. Sa stanovišta birokratske psihologije, Davidov postupak krajnje je nerazborit, jer proširuje područje rizika, a ukida unapred datu, formalnu bezbednost.

Dokazivati birokrati da mu je oklop najslabija strana isto je što i dokazivati verniku da nema boga. Razbiti mu oklop znači oduzeti mu sve spoljašnje garancije (u unutrašnje garancije on ne veruje), — a kakav je onda to birokrata.

DRAGISA KALEZIĆ

GOSPODSTVO I ROPSTVO

(primedbe uz Kojève-ovo tumačenje Hegela)

Da bi potvrdio sebe, čovek mora da se okrene napolje. »Ja jesam. Ali ja nemam sebe. Stoga mi tek bivamo.

Ja sam je unutra. Sve što je unutra tamno je. Da bi se iz nje vidjelo i to što je uokolo, ono mora izići«. E. Bloch, Tübingenski uvod u filozofiju, Nolit, Beograd, 1966, str. 33). Odatle njegova Žudnja prema predmetima. Međutim ta njegova Žudnja ne afirmira njega nego predmete, jer u tome sukobu subjekta i objekta konstituiše se objekt a ne subjekt. Stoga takva afirmacija ostaje u okviru životinjske stvarnosti. Da bi se iz nje izašlo i ušlo u ljudsku stvarnost čovek mora da nađe potvrdu od druge Žudnje jer je to ono specifično ljudsko. Stoga sukob dveju Žudnji koje teže svome potvrđivanju, a on dovodi do toga da jedna Žudnja do kraja reskira svoj život, dok druga ustukne u strahu od smrti, tako da se prva potvrđuje kao samostalna Samosvest tj. Gospodar, a druga kao zavisna Samosvest tj. Rob. Rob međutim, ne postigavši priznanje bitno ostaje u okviru životinjske stvarnosti, tako da se sada priznanje Gospodara zasniva ne na ljudskom već na životinjskom priznanju. U tome je tragedija Gospodara. Međutim Gospodar ne može dalje, on je postigao vrhunac jer je svoj život reskirao, pa iako izigran on ne odustaje jer bi to odustajanje bilo pretvaranje u Roba a on je baš protiv takve perspektive reskirao svoj život. Rob, međutim, koji nije do kraja izdržao u reskiranju svog života već je ustuknuo, prinuđen je da se okrene prirodi i da pokuša da je savlada (u tome je bitna uloga Gospodara

i svih gospodskih klasa u istoriji, njihova posredna uloga proizvodnih snaga i razlog njihovog postojanja potiče odavde) što ga ustvari okreće Radu. (»Lako je reći: idi u sebe. Ipak, učiniti to već je stoga teže što je tu staza kratka. To, međutim, ne sprečava da se ipak zadubimo. Samo onaj koji je tvrdokoran ostaje u sebi miran.« E. Bloch, op. cit. 67) Okrenut prema Radu Rob počinje da stvara novu stvarnost. S druge strane Rob ima budućnost, ne samo s obzirom na ovu novu stvarnost, već i zato što pred sobom ima Gospodara, pa dakle, ima od koga da bude priznat kao od ljudskog priznanja, ima za šta da se bori, dok Gospodar, u svojoj poziciji zadovoljan, nema. U tome je budućnost Roba. Osim toga (ono što je bitno) Rob ovladava prirodom i menja ono prvobitno (uslove) što je bilo razlog borbe dveju Žudnji. Sada on jeste gospodar predmeta i potvrđuje se ne u subjekt — objekt protivurečnosti već u sopstvenoj stvarnosti. Tako opremljen on može da se okrene protivu Gospodara, kojeg mora uništiti jer se Gospodar ne može prilagoditi.

U tom, međutim, ovladavanju prirodom vreme postaje osnovna dimenzija a ne prostor. U tom vremenu i unutar Rada pojavljuju se oni koji prevladavaju prirodom, tj. postojjećim nivoom ovladavanja prirodom rukovode i samim tim pojavljuju se kao oni koji okrenuti prvi prema Gospodaru žele da od njega budu priznati kao njemu jednaki. Gospodar to, međutim, ne može da prihvati i samoubistveno (još jedanput, ali sada bez alternativa) ulazi u bitku u kojoj gubi od nadmoćnijeg neprijatelja. Ovaj drugi, pak, prelazi na njegov položaj jer ne može da prevede čitavo društvo tj. Roba kao takvog (ili sada: Rad kao takav) u stanje koje transcendiraju njegovo, jer je to stanje uslovljeno ovladavanjem prirodom. Stoga ili tako nastaju novi Gospodari i novi Robovi.

Podeljenost Rada na njegovom sadašnjem nivou strukturira društvo na nosioce fizičkog i umnog rada. Oba su pod vlašću kapitala koji se još uvek drži na osnovi privatnog vlasništva i strukturira posebnu grupu izvan Rada koja je Gospodar i predaje se Uživanju. Socijalizacija Kapitala, međutim, ne pretpostavlja više to vlasništvo kao svoj preduslov, šta više to vlasništvo postaje smetnja dalje njegove socijalizacije, i traže se adekvatni oblici vlasništva na bazi kojeg će se razvijati odnosi Kapital — Rad. Tako se pojavljuju državna i društvena svojina. Dok državna svojina još uvek ostaje na nivou funkcije privatnog vlasništva, društvena svojina predstavlja krajnji izraz razvoja u svojinskim odnosima, jer predstavlja pravu protivurečnost u sebi, što joj i omogućuje revolucionarni karakter. Odnos Kapitala i Rada sada se pojavljuje kao suprotnost unutar istog totaliteta društva koje nije (ovde nije znači da to nije nužnost iako negde može da bude) strukturirano na Gospodara i Roba (u klasičnom smislu) već u istom subjektu konstituiše tu protivurečnost. To je, međutim, danas, više tendencija a ne stvarnost. U tom totalitetu budući da postoji protivurečnost, potencijalno se pojavljuje tendencija rascepa. S obzirom na sve to, dakle na: podelu rada, protivurečnosti unutar društvene svojine, neostvarenog jedinstva kapitala i rada, drugim rečima, nedostat-

kom njihovog konstituisanja, postojanje sukoba interesa i na postojanje sfere politike — pojavljuje se borba za tu sferu, dakle, pojavljuje se politička Žudnja. S druge strane okrenutost prema politici i njenoj upotrebi zasniva se na sasvim racionalnim razlozima potrebe distribucije kako standarda tako i humanizma i solidarnosti.

Imanentna opasnost svakoga pokreta savremenosti, pogotovo inteligencije (koja je gospodar ili menadžer ovim nivoom humanizacije pri rode, ali nije Gospodar) koji je okrenut prema ili samo prema Gospodaru ili Gospodstvu kao takvom, a ne prema radu, je u tome da postane i samo Gospodstvo (pogotovu onda gde konstituira Gospodstva i nema već postojeće Žudnje za Gospodstvom izražene od mogih, a gde je revolucionarna aktivnost ne u osvajanju sfere politike i ustoličenju u njoj već u njenoj destrukciji kroz kontinuiranu socijalnu revoluciju). Aktuelna opasnost (pored birokratizma ili kao njegov vid) je »prosvećeni totalitarizam«, jer rukovođenje ili mogućnost rukovođenja postojećom tehnikom kako manipuliranja stvarima tako i manipuliranja ljudima spada u domen razuma tj. inteligencije (ona je svugde izvor ili potencijalni izvor birokratije i teokratije). Zadatak je stoga inteligencije same da se protivu toga svoga smisla i budućnosti bori da bi Rob stekao snagu da ukine kako Gospodara tako i sebe kao Roba.

Ponovo se dakle borba okreće prema Radu, jer dok god priroda nije osvojena, dok pozitivno nije ostvaren humanizam-naturalizam i naturalizam-humanizam, dotle sukobit Žudnji idu mimo ustajvanja korena egzistencije Robova. Aktuelni zadatak jeste ustoličenje Rada i stavljanje njega za jedinog posrednika i arbitra u odnosima među ljudima; pokušaj da se sve pod njega svede i sve stavi u službu nje govog razvika. Tako će se njime i prirodom ovladati. Tu je aktuelni smisao samoupravljanja ali u njegovoj društveno-ekonomskoj osnovi a ne u političkom smislu koji ga degradira izjednačavajući ga sa demokracijom. Doleđno i do kraja sprovedeno samoupravljanje predstavlja kako samonegaciju tako pre svega negaciju svake politike pa samim tim i demokracije.

Međutim, snage konzerviranja samoupravljanja koje svode pitanje samoupravljanja ne na Rad već na svest i razvika te svesti teže u stvari vladavini razuma, tiraniji znanja itd. (što je u stvari bitno ostanjanje u sferi politike i zadovoljavanja Žudnje) što, međutim, obezbeđuje samo stvaranje novog Gospodstva koje će doduše imati site i bogate Robove (to je valjda koncepcija stvaranja najdobroćudnijih Robova i svom položaju najodanijih), jednake u sitosti sa Gospodarima ali toj sitosti jedino i prepuštene.

Progressivna je zato ona bitka koja želi Rad i njegovog stvarnog nosioca Radničku klasu da ustoliči u ovome društvu. »Duhovno biti, ne biti samo intelektualni ili manuelni radnik, ili oboje zajedno — jedan čitav svijet se traži za to!« (V. Sutlić, »Kulturni sektor« i duhovni bitak, Politička misao br.3,1966, str 15)

VLADIMIR GLIGOROV

Adolescentia

Vršnjaci moji
Već kopaju, kopaju
Grobove.

Nad njihovim su glavama
Zvezde,
Korenje drugih svetova.

ADAM FUSLJIĆ

Na obali

Vidiš: — To je more!
Pučina smrt doćarava,
Mi, dva kamenal
Zbratimljena,
Zagrljena,
Zaljubljena.

Gle, kraljevske kruno
Talasa,
Mesečev osmeh iskidan
I zvezde mokre od dubine
Koralne, izlomljene,
Na vrhu, vrhu neba.

Vidiš: — To je more!
Noć na nebu, na dnu,
Noć među nas stala,
Kako spavaju ribe?
I kako pučina smrt doćarava!

PREDRAG ČUĐIĆ

Oslušni ljude oko sebe

Kako smo bili lepi
Zarobljenici vetra u stepi
Stuhalci smo kako se ruše
Gromovi na trešnje i oskoruše
Moja struno da ti sanjaš
Zvonila si još odzvanjaš
Oslušni ljude oko sebe
Kome od njih srce zebe
Zima nije zima nije
Mrz nas ljubi drugačije
Nema gladi na zemlji više
Ti si gladna al tiše tiše
Zvonila si u lavljoj grivi
Buvljoj gomili da se zadivi
Umesto davola umesto boga
Dušom da vlada miris gloga
Zvonila si pevala si
I niko te ne ukrasi

RADOMIR ANDRIĆ

S RECI — NA DELO!

IZJAVE STUDENATA O SMERNICAMA

AHMED MAKOTA, MEDICINSKI:

U Smernicama su zastupljeni zahtevi Akcionog programa. No, ja u ovom momentu ne mogu a da se ne setim koliko je do sada pozitivnih akcija i programa oduševljeno prihvaćeno, a sve je to nekako podmuklo minirano, umrtvljeno. Potrebno je blagovremeno žigosati sve minere i »uspavljivače«, bez obzira na kom se nivou nalaze. Najlakše ćemo se moći prepoznati u borbi za realizaciju Smernica. To što su se u toj borbi našli na istim pozicijama najprogressivniji deo članstva SK i ogromna većina studenata nečlanova SK treba da bude garancija da će rezultati biti brži i krupniji. U tome vidim prednost i snagu Smernica.

ANTO MARTINOVIC, MEDICINSKI:

Nadam se da će realizacijom smernica stvari u našoj društvenoj praksi konačno krenuti onako kako je to odavno trebalo da bude. Očekujem akciju, odnosno rad i rezultate — što pre!

FEJSAL VEJZOVIC, MEDICINSKI:

Koncepti našeg razvoja često su sačinjavali na sasvim dobroj i jasnoj osnovi, ali su izvesne društvene strukture (uglavnom birokratske) pružale otpor i bile nespregnute da ih sprovedu u delo. Mislim da su Smernice jasno postavile zahtev da s reči treba preći na delo.

DANILO SUKOVIC, EKONOMSKI:

Mislim da će Smernice znatno doprijeti da se što efikasnije reše razni problemi koji stoje na putu što bržeg razvoja našeg samoupravljanja i socijalističke demokratije. Naročito je pozitivno što će se stati na put svakom bogacenju na neopravdan način. Značajno je što se u Smernicama ukazuje na neophodno poboljšanje kvalifikacione strukture i na veći uticaj nauke na praksu.

MIROSLAV TODOROVIC, STUDENT III
STEPENA PRAVNOG FAKULTETA:

Smernice i Akcioni program studenata BU se skoro ni u čemu ne razlikuju. Smernice izvršavaju želje i htenja ogromne većine Jugoslovena. U daljoj razradi trebalo bi ih više konkretizovati, kao i ukazivati na mere koje će omogućiti njihovu realizaciju.

Ako su Akcioni program i Smernice dokumenti koja počivaju na programu SK, zašto i dalje ima ljudi koji su protiv Akcionog programa? Odgovor je jedini: to su oni ljudi koji se deklarativno slažu sa Smernicama, a u suštini su protiv svih onih koji mogu da ugroze njihove trenutne pozicije.

MALICI SKLJEZEN, FILOZOFSKI:

Smernice CK SKJ izražavaju suštinske zahteve progresivnih snaga našeg društva. Smeta mi što su napisane jednim za nas isuviše konvencionalnim jezikom. Revolucionarni proglasi treba da se pišu bez oveštalih i kancelarijskih izraza, onih koje smo godinama slušali kao beskrajni eho zamagljivanja pravog stanja stvari. Hoću samo da ukažem na tu razliku, možda samo razliku u sluhu, ali su Smernice upravo ono što nam je u ovom trenutku bilo potrebno.

Smeta mi i to što su sada svi za Smernice: i oni koji su nas podržavali i oni koji su nas najoštrije napali, pošto ih je, ušahčene u foteljama, uhvatio paničan strah. Naš zadatak je da razobličimo te kameleone.

SIMON SIMONOVIC, PRAVNI:

Prvo. S obzirom na novonastalu političku situaciju u našem društvu, izazvanu studentskim pokretom u Beogradu, Smernice imaju određenu težinu i značaj za dalji razvoj našeg društva, i to iz više razloga:

Smernice su prvi politički dokument u našoj zemlji u kome se otvoreno priznaje postojanje izrazito naglašenih nesocijalističkih pojava u našem društvu. To priznanje za mene ima veliki značaj. (Do sada su skoro svi političari pokušavali da prikriju postojanje takvih pojava, a onaj ko je na njih otvoreno ukizivao proglašavan je za neprijatelja našeg društva.)

Drugo. Usvajajući zahteve koje su u poslednje vreme isticali radnici, a naročito studenti, za proteklih sedam dana odgovarajući politički forumi su, donoseći Smernice, otvorili puteve i ukazali na mogućnosti za svestranu akciju u našem društvu.

Treće. Zamerio bih što su Smernice negde uopštene, tako da su se mnogim stavovima »prikačili« i oni koji su svojom dosadašnjom praksom pokazali da su radili baš suprotno. (Ovde moram da ukažem na primer druga Simeona Zatezala koji se munjevito »prikačio« za govor druga Tita, iako se za vreme studentskih akcija ponašao krajnje birokratski i konzervativno). Naglašavam pitanje kadrovske politike i pitanje odgovornosti, na kojima je trebalo više raditi i kojima je trebalo posvetiti mnogo više pažnje u Smernicama. Jer, po mom mišljenju, samo konkretnije i preciznije postavljanje pitanja odgovornosti u našem društvu može da bude najbolja garancija da će se zadaci, postavljeni u Smernicama, ostvariti.

PITAO: M. S.

O ODGOVORNOSTI

Sav u kovitlacu revolucionarnog pokreta, Lukač u 1918. i 1919. godini stiže da teorijski raspravlja o ključnom pitanju socijalnog preobražaja — o odnosu taktike i etike. U tim prelomnim časovima proleterskog pokreta, on iznova afirmiše klasično humanističko načelo da se etički niklo ne može da izvuče od odgovornosti tvrdeći da je on sam samo jedan čovek od koga ne zavisi sudbina sveta. To ne samo da se objektivno ne može nikada sigurno znati — jer je uvek moguće, piše Lukač, da je, ipak, baš od njega zavisila odluka, nego je suština etike da savest i osećanje odgovornosti onemogućuju takvo razmišljanje; ko ne odlučuje na osnovu takvog razmatranja — ma koliko imaće bio razvijeno biće — stoji, u etičkom smislu, na stupnju primitivnog, nesvesnog, instinktivnog života.

Tako je proleterski pokret u jezgro svoje prometejske etike postavio slobodnu, angažovanu i samosvesnu jedinku sa visoko razvijenim osećanjem odgovornosti. On je imperativno istakao da je odgovoran samo onaj ko ima svest o ljudskoj zajednici i svetsko-istorijskoj ravni na kojoj ona ostvaruje svoje revendikacije, tj. o interesima celine, o jedinstvu nad apstraktnom izdvojenošću delova koja odlikuje opštu parcijalizaciju građanskog sveta. U klasičnom društvu tu svest poseduje proletarijat.

Samo onaj ko ima spoznaju ljudskog interesa, kome je u središtu svakog pitanja pitanje o čoveku, može biti odgovoran u proleterskom smislu.

Dakle, samo onaj ko je slobodan, ko je subjekt svetske istorije, ko je samosvestan i ko svakodnevno radi na ostvarenju konkretne utopije, može biti i izvor odgovornosti.

Tek ovako istorijsko-antropološki utemeljena odgovornost može da prevlada »gospodstvo fizičke prirode u državi« (Hegel), tj. iznuđenu odgovornost koja se poistovećuje sa beslovesnim podaništvom i lojalnošću koji rađaju samovolju subjekata modernih autoritativnih režima. S druge strane, samo takva odgovornost može da radi na ostvarenju onog socijalnog ustrojstva gde je opšti interes *zbilja*, tj. *posebni* interes *zbilja* postao *opšti* interes i gde je ostvarena istovetnost upravljača i onoga kojim se upravlja.

Moderni totalitarizam je uvek bio privlačno rešenje svih glavobolja za one koji su centar privatizirane, birokratske koncentracije vlasti, optimalni sistem savršene odgovornosti (pošto je istinska odgovornost iščezla), uređenje u kome je svaka stvar i svaki pojedinac »postavljen na svoje mesto«. U društvu u kome je politika dominantna vrednost, odgovornost je progutana od »državne dužnosti«. Kada je represija univerzalna onda je i odgovornost iznuđena, nešto van nas, posledica straha, nasilja, manipulacije i »brain washinga«.

Kako i odgovornost u istorijsko-antropološkom smislu ulazi u područje koje nikad ne može da se institucionalizira (za razliku od juridičke, tehokratske i sličnih odgovornosti), jer je poziv na stalan bunt, na permanentnu revo-

luciju protiv status quo-a, onda i za nju važi pravilo (koje rotira J. Habermas) da je stepen represije koji vrši sistem vlasti obrnuto proporcionalan skupu vrednosti koje nisu institucionalizovane. Stoga se sa stanovništa ovako shvaćene odgovornosti, u represivnom političkom sistemu pojedinac u načelu ne može smatrati nedužnim. Ovakvi sistemi mogu biti vitalni, ali je to *vitalnost uspešne diktature* (C. Rendol), tj. njihova egzistencija se zasniva na savršenosti mehanizma upravljanja i kontrole, na snazi kaznenih mera kojima se obezbeđuje poslušnost, guši ličnost i ljudske slobode.

Iskustva autoritarnog socijalizma takođe potvrđuju da se vlast uvek degeneriše u privilegiju kada oni koji je drže ne odgovaraju nikome osim sami sebi. Tamo gde se društvo ne razlikuje od države, pa makar se ono zvalo i socijalističko, gde je ekonomska struktura i raspodela nad bogatstvom i politička moć jedina opsesija društvenih promena, a ne zahtev za novim slobodama, ljudskošću i moralnim činovima, tamo je teror imantan kaskadom kožmaru neodgovornosti.

Birokratska ili hijerarhijska odgovornost je u krajnjoj liniji samo instrumenat prinude. Oni na vrhu su odgovorni sami sebi, a oni »u bazi« svojim narednjima. Merilo društvenog prestiža je koliko si neodgovoran, pa su oni na vrhu i najneodgovorniji, ili se u svojoj taštini i osećanju misionarstva olako identifikuju sa »istorijom« i »narodom«. Apatija je psihološki izraz otuđenja građanina od političke vlasti, surugat za odgovornost. A poznato je da različiti stepeni apatije mogu voditi cezarizmu (F. Nojman).

Tamo gde birokratija štiti »imaginarnu posebnost oštećenog interesa« (Marks) odgovornost je zamenjena grubim materijalizmom podanika, materijalizmom pasivne pokornosti, vere u autoritet, u mehanizam krutog formalnog delovanja, gotovih principa, nazora i tradicija. Birokratski duh kao svoje glavne vrline ističe pasivnu pokornost, i smisao za subordinaciju. Tek je *namerni jezuitizam* birokratije poguban, jer svesno guši svaku uspravnost i nepokorenu svest, svako znanje, svaku odgovornost. Preduzimljivost i maštovitost, svaki podstrek kreativnosti, eksperimentu, utopiju, svaki pokušaj da se bude subjekt slobodnog i svesnog formiranja istorije predstavlja realnu opasnost za autoritarnu strukturu.

Otud je bitka za slobodarski, demokratski i komunitarni socijalizam i dalje nalog vremena.

Ostvarenje istinske ljudske zajednice, čovjeka kao samosvesnog subjekta, jedinstva biografije i istorije, kao i prevazilaženje politike kao antagonističkog socijalnog grupisanja omogućava da se u ljudskoj organizaciji bavimo novim kvalitetima odgovornosti i vitalnosti. Javlja se odgovornost koja je imanentna čitavoj zajednici, koja je spontana, koja je uvereno rođeno iz spoznaje a ne spolja nametnuto, iznuđeno i preneseno. Široka inicijativa i slobodna kritika, autentična socijalna participacija, rađaju odgovornost kakvu do sada nismo poznavali.

Dok su birokratska, tehokratska, juridička i politička odgovornost u biti kontrolno-manipulativna, i čiji je ideal parcijalizovana, razmrvljena, otuđena ličnost, ti. bezličnost »vedrog robota«, politički neutralan i moralno irelevantan »inženjering ljudi«, dotle je odgovornost koju razvija samoupravni socijalizam indikator prevazilaženja nasleđenih suštinskih razlika između pokreta i krajnjeg cilja, političkog društva i izvorne ljudske zajednice.

TRIVO INDIĆ

Smernice i SK na Univerzitetu

Smernice Predsedništva i Izvršnog komiteta CK SKJ predstavljaju nedvosmisleno definisan akcioni plan kojim SK određuje idejnu i političku akciju. Vršiti idejno-političko razdvajanje progresivnih i konzervativnih snaga, i, najzad, njima se daje put akcije za realizaciju privredne i društvene reforme. Otuda, Smernice kao putokaz članstvu Saveza komunista i drugim progresivnim snagama pored ostalog, postavljaju:

1) dosledno razvijanje sistema samoupravljanja kao totalne institucije našeg globalnog društva;

2) permanentno razvijanje neposredne socijalističke demokratije u društvu;

3) sprovođenje planova privredne i društvene reforme. U vezi sa tim, razume se, treba razrešavati nagomilane protivurečnosti i rešavati otvorene probleme sistemskog karaktera, među kojima posebnu pažnju treba posvetiti onim prioritetnim pitanjima: a) socijalno-ekonomskog karaktera (dohodak, objektivni uslovi sticanja dohotka, formiranje planskih ciljeva i zadataka, i mere kojima bi se ti planovi ostvarivali svestranim razvitkom privredne strukture; poreski sistem, pak, mora biti osposobljen da bude pouzdan osnov za otklanjanje već danas postojećih socijalnih razlika i onih u budućnosti) b) idejno-političkog karaktera, među kojima vidno mesto mora zauzeti neposredna povezanost svih nivoa političkog odlučivanja sa sa-

Misterije i histerije

(NASTAVAK SA 1. STRANE)

nog organizaciono-političkog sistema. Konci pokretanja delimično javnih akcija birokratije gube se iz horizonta i domašaja javnosti, iščekavaju u tami kabineta i kulaura dejstvujući poput kaskadnih tavana sudanije i onostrane moći misterija feudalnog zamka. *Stabski* karakter neformalne strukture političke moći upućuje na razmišljanje o realnim dimenzijama ledenih bregova čiji se samo neznatni delić nalazi oku dostupan iznad morske površine. Predstave o decentralizovanoj birokratiji nestaju kao magla pred naletom kompaktnosti razudene strukture jedinstvenog dejstva organizovanih neformalnih grupa. Pendrek i podaničko novinarsko pero, novine, radio, televizija, uplašeni sopstvenici fotelja, političkih i novčanih akcija, posednici, ragoropađeni malograđani, dostavljači itd. uspostavljaju jedinstveni sistem represije u vidu plavih kordona, radničkih straži, trojki, sanitarnog okruženja požutelog mass media u jedinstvenoj težnji da se uguši studentski pokret pre nego što šira javnost sazna šta je on u stvari, za šta se zalaze i čemu teži. U ime čega? U ime onoga što i vlasnika voćnjaka navodi da instalira struju na trešnji kako bi svoje posedištvu obezbedio od kradljivaca zabranjenog voća.

Onima koji u političkoj vlasti ne vide nienu socijalnu funkciju, već jedino sredstvo realizacije sopstvenog egoizma, sva sredstva izjedalaju dozvoljena, privatizirajući vlast sa njenim moćnim atributima ne ograničavaju se samo na fizičko već teže i duhovnom nasillju. Neobuzdana jarost obuzima naročito epigone, opterećene strahom da će biti žrtvovani od »viših instanci«, oni, poput Velikog inkvizitora (Dostojevski), žele da vrata Hrista na ovaj svet plašići se da će im on svojom autentičnošću pokvariti poredak stvari koji tvore.

U tom smislu koristi se arsenal kvalifikativna i etiketa kojih se ni omrobnata antikomunistička propaganda, ni jedan Springer ne bi postideli. Čije zapravo savezništvo i podršku žele da obezbede oni koji u ideji socijalne pravde, iednakosti i slobode vide apsolutnu uravnolovku, maoizam i tsl. koji u mirnim demonstracijama i slobodnom razmišljanju i diskusijama vide nasilje i teror? Nije čudno što legitimni antikomunizam zloupotrebljava silu i podstiče glupost masa (od vaika da postoji bratska sloga sile i neznanja) dajući podršku sopstvenom ponašanju, ali takav fenomen unutar socijalističkog sveta odlučno preprečuje put proleterskom pokretu i njegovoj usmerenosti ka realizaciji slobodne zajednice i pojedinca.

I studentski pokret i štabska organizacija privatističkog praktikovanja vlasti nastali su van pozitivnog sistema. Pribvatanjem ideja studentskog pokreta, priznavajući ga kao progresivnu činjenicu (Smernice), ukoliko se istovremeno decidirano i »umno ne eliminiraju koreni i praksa privatizacije vlasti, preti opasnost produžavanja socijalne krize i moralne hipokrizije. Svest o *antagonizmu* ova dva fenomena je polazna tačka insistiranja na obelodanivanju misterija i histerija. Za sve one koji iskreno shvataju i akciono podržavaju proces demokratizacije politike i društva nameću se brojna pitanja koja se ne smeju mimoidi. Ova puta ograničavamo se na neka od njih: prvo, kada su nastali politički štabovi, ko ih je formirao, kakve su njihove normativne i realne kompetencije, od kojih lica su bili sastavljeni, šta su radili i na koji način, da li još uvek postoje itd.; i drugo, iz kojih i kakvih socijalnih ekonomskih, političkih, kulturnih i moralnih pretpostavki nastaje fenomen privatizacije vlasti i kakva koalicija interesa stoji u njegovoj osnovi.

Trgovi ne služe samo za trgovinu, prisustvo *masa* u političkom životu nemoguće je u rezervatima u koje ih sabija birokratija; ona ih parcijalizacijom pasivizira, obezvređuje i spušta na nivo objekta svog obdelavanja. U tom pravcu usmereno je i dejstvo moćnih grupa republičkih birokratija, koje, zloupotrebljavajući nacionalni folklor tradicionalizma u »opštem načinu mišljenja« (Gramsci), teže razbijanju jugoslovenske zajednice da bi u lokalnim okvirima razmahale svoju moć. Težnja za razbijanjem jedinstva radničke klase, jugoslovenskih naroda uopšte, plastično se ispoljila minulih dana kroz izolacionističke nalete na jugoslovenski studentski pokret insinuirajući pojedini njegovim delovima nacionalistički karakter, odvlačeći pažnju javnosti sa socijalnog sadržaja na teren »nacionalnog pitanja« gde ima, iskustvom potvrđenu, efikasniju diskvalifikatorsku moć.

Otkrivanje istine o stanju stvari u svim sferama društvenog života, a pre svega, demistifikacija erozivnih sila suprotstavljenih mogućnostima humanijeg sveta putem javnog dijaloga ne može biti privilegija posvećenih ukoliko ne ignoriramo narod kao subjekt sopstvene istorije. Istorijski subjekti, proletarijat i njegova avangarda okrenuti budućem svetu i mogućnostima njegove realizacije danas, potvrđuju svoj epohalni nivo prepuštanjem »mrtvima da sahranjuju svoje mrtve« (Marks) prevazilazeći religiozni odnos ne samo prema bivšim već i sadašnjim bogovima. Ishodi zavise od mnogo čega, pa i od smisla aktera politike za shvatanje trenutka i kontinuiteta (i diskontinuiteta) istorije, u protivnom: ko ne ume da sluša pesmu, kako kaže pesnik, slušaće oluju.

PREDRAG RADENOVIC

NEBOJSA POPOV

STUDENTE SKLANJAJU SA POLITIČKE POZORNICE

Početkom juna, kad sam stigao u Prag, studenti više nisu bili na ulicama. Nije se dešavalo ništa spektakularno. Kao da je već bila povučena crta za svodenje računa o burnim događajima tokom prvog polugodišta ove godine. O tom bilansu, za vreme svog kratkog boravka, dospo sam da razgovaram sa malim brojem ljudi, među njima i sa nekolicinom studenata. Zbog toga nemam prava na pretencioznija uopštavanja. Tu pouku sam izvukao naročito posle povratka iz Praga kad sam se našao u dimničnoj beogradskoj atmosferi u kojoj su jedni isti ljudi iz političkih foruma prvo govorili u ime radničke klase protiv studenata, zatim u ime studenata za studente, a govoreći i ubuduće za ili protiv govoreći jedino u ime svog političkog pomodarstva.

U Pragu me je impresioniralo razmišljanje nekih studenata o specifičnom karakteru Čehoslovačke — baš s obzirom na njene kulturne tradicije, upošte na istoriju. Mladici nisu pominjali Srednju Evropu, Evropu, jer uz te pojmove obično idu mistifikacije: o starim dobrim vremenima Austrougarske, odnosno o evropskom bedemu razuma, mere i harmonije nasuprot agresiji Vizantije i Azije. Dovoljno je podvući da ovaj teren, svedeno kako ga mi nazivali, obeležavaju markantne istorijske specifičnosti. Čehoslovačka je, u najmanju ruku olako, bila nametnuta jedna drukčija koncepcija društvenog razvoja, tačnije, rusko i sovjetsko iskustvo koje je proglašeno opštim i jedinstvenim marksističkim putem u socijalizmu. Dedukcija njegove najekstremnije, staljinističke varijante, izvedena posle II svetskog rata u svim takozvanim zemljama narodne demokratije, teško je pogodila Čehoslovačku.

Kako je došlo do te koncepcije koja se izdaje za opštu i svemoguću već decenijama? Nju je stvorio Lenjin primenjujući Marksa u uslovima napetih suprotnosti carske, seljačke i feudalne Rusije. Ali to je zasebno pitanje, kao i pitanje na koje je još teže dati odgovor, pitanje dalje sudbine te koncepcije — za vreme

Staljina — u samoj zemlji u kojoj je prvi put realizovana, proveravana, menjana, korigovana itd. itd. Reč je sada o drugim zemljama socijalizma, o sadašnjoj fazi u kojoj one imperativno, jedna za drugom, svaka za sebe traže put usaglašen sa sopstvenim specifičnostima, sa svojim posebnim istorijskim zakonima.

Promene koje nastupaju nisu politički incidenti, kao što se uporno misli u Sovjetskom Savezu. Direktno je dovedena u sumnju koncepcija koja se nametala svima; ističu se druge, elastičnije, adekvatnije mogućnosti. Nastupila je jedna nova faza u istorijskom procesu socijalizma. Bez obzira na to što nije definitivno jasno kuda ona vodi, društveno kretanje se ne može više zaustaviti demagoškom parolom o jedinstvu socijalističkih zemalja, koje — budući stalno pod patronatom najjače sile među njima — u stvari i nije nikakvo pravo jedinstvo.

Jedan aspekt se u Čehoslovačkoj ovih meseci posebno podvlači. On sigurno još bolje objašnjava istorijske specifičnosti u ime kojih Čehoslovačka traži svoj put danas. Naime, ona jedina od današnjih evropskih socijalističkih zemalja nije imala diktaturu u vremenu između dva rata. A to znači da je bila građanski konstituisana sredina, sa izdiferenciranim klasama i slojevima, izraženim interesima i pravima njihovim, sa jakom radničkom klasom, sa industrijom, razvijenim političkim parlamentarizmom i demokratijom građanskog tipa. Odatle zaista prirodno sledi da njen put ka demokratiji u novom društvenom poretku ne bi morao da prenebregne i sve dobre strane ranijih etapa.

U poslednje vreme slobodnije se ističe da je Čehoslovačka bliža nego ijedna druga socijalistička zemlja Marksovoj klasičnoj ideji o ostvarivanju proleterske revolucije u industrijski naprednim zemljama. To je u svakom slučaju dobar korektiv, utoliko neophodniji što se već jednom mora uvažiti činjenica porasta socijalističkih elemenata u stvarnosti kapitalističkih zemalja danas.

Ovakvo jedno, šire, kompleksnije, modernije shvatanje socijalizma nije usamljeno. Mislim da ono hvata korena među mladima i kod nas, i u drugim socijalističkim zemljama. Studenti su na prvom mestu nosioci te koncepcije i potrebe za njenom intenzivnom praktičnom realizacijom.

Neki praški studenti, s kojima sam razgovarao, i kad sami nisu deprimirani, govore da je većina njihovih kolega poslednjih neretko postala takva. Da li su očekivali radikalne promene preko noći? Oni to ne priznaju. Svesni svih teškoća, oni smatraju da je u sadašnjoj fazi suviše verbalna politička bitka. Makar iz taktičkih razloga, moralo se učiniti više realnih poteza u prilog proklamovane i zastupane nove koncepcije. To bi bila plodnija taktika od ove koja se sada primenjuje u Čehoslovačkoj.

Osim toga, imam utisak da su, uza sva priznanja, studenti baš ovih poslednjih nedelja sklonjeni sa političke pozornice, upućeni da se vrte učenju i da budu dobri. I oni se osećaju pomalo kao Crnci koji su uradili svoje... Politika ostaje stvar sloja političkih profesionalaca.

Naša štampa, počevši od januara, prenosila je više puta direktne tekstove iz praškog lista »Student«. Već iz njih moglo je biti jasno da se taj list zalaže:

— da se jasno definišu antisocijalističke snage van Partije,

— ali i antisocijalističke snage u samoj Partiji.

Ta borba na dva fronta nije neizvodljiv zadatak. Njeno precizno određivanje ne liči na prevelik radikalizam. Ali izloda da upravo to zameraju novi čehoslovački rukovodioci listu »Student« i najangažovanijem delu studentske omladine u svojoj zemlji.

Otud pasivnost koja je, nadajmo se, privremena. Jer studenti postaju na naše oči jedna kategorija o kojoj vredi razmišljati na drukčiji način nego dosad. Već se određene razaznaje da studenti svakako spadaju u avangardu modernog socijalizma.

SVETA LUKIĆ

SAVREMENA PRICA

STENA

Iznad prekrasne kuće, u kojoj se život odvijao bezbrižno, nalazila se jedna stena vrlo nestabilne ravnoteže. Kako je bilo moguće da njeni stanovnici nisu bili zabrinuti zbog toga? „Ako nije pala dosad — kažu oni — zašto bi trebalo da padne upravo sada?“

A u stvari, ona nije ostala baš sasvim nepomična. Prošle godine, verovatno zbog odmaganja, ona je malo skliznula, ali sasvim malo, i tada je nešto kamenja i šljunka palo na krov vile. Potom, stena se zaustavila tako da je bila još isturenija i još više preteča.

„Utoliko bolje“, — rekli su oni. „Sada je sasvim učvršćena; a ako bismo i prihvatili da je stena opasna, šta da učinimo?“ „Mogli biste, na primer, da oko nje stavite nekakve klinove ili da je pričvrstite cementom. Danas se izvode i daleko teži poslovi.“

»A novac?«, — odgovaraju nam oni, smejući se. »A neophodno vreme? A zatim, ko bi se popeo do nje tamo gore, da radi na samoj ivici ponora? Zatim, zašto bismo isključili mogućnost da nam posle toga ne bi bilo još gore? Pri učvršćivanju platforme na kojoj stoji stena, postoji rizik da se ona strostoša dole. A i ako pretpostavimo da će pasti, zar je zaista sigurno da će vila biti smrvljena? Ko zna? Sasvim je moguće da će stena pasti malo podalje, ne prouzrokujući nikakve štete. A onda, bilo bi već i vreme svršetka ove priče o steni. Ako je već suđeno da se nesreća dogodi, onda dobro, pričekajmo je! U protivnom, što da se uznemiravamo toliko i zašto da trumem sebi život?«

Oni se smeju, igraju, jedu, opijaju. S vremena na vreme, u ponoć, s druge strane doline dopire potmula jeka i tresu se prozori. To je znak da se jedna padina brda survala u dolinu. Verovatno su mnoge kuće bile smrskane. Ali sada već postoji navika. Niko se više neće trgnuti kada se začuje ova tutnjava. Stali bi podalje sa cigaretom u uglu usana, a zatim, u tišini, smestili bi se u krevet i brzo zaspali.

DINO BUZATI
(S ITALJANSKOG: N. G.)

Univerzitet uz radništvo i seljaštvo

Prvog dana univerzitetskog pokreta u Beogradu, studenti i fakultetski radnici, ne samo da su izrazili htenje da se stave pod vođstvo radnika i seljaka, nego su to pokušali i da postignu. Prvi dan odlaska delegacije studenata i fakultetskih radnika u preduzeća bio je ujedno i poslednji dan njihovih razgovora sa radnicima u fabričkom krugu. Odgovor gradske i njoj bliske kvazi-feudalne birokratije bio je najpre u apsolutnoj zabrani takvog dijaloga, a ubrzo zatim u formiranju »radničkih straža« i udarnih grupa protiv univerziteta. Ali, bilo je i mnogih drukčijih razgovora između univerzitetskih radnika i studenata i fabričkih radnika izvan sastanaka u fabrikama. U tim razgovorima radnici su dali svoju saglasnost sa univerzitetskim pokretom, kako u pogledu njegovih zahteva, tako i u pogledu njegovih metoda.

Te činjenice pokazuju koliko je fiktivna sledeća formulacija drugarice Latinke Perović: »Nikakve akcije ne bi uspele da zadrže radnike da samoupravljanje, bez obzira na sve svoje nesavršenosti, ne daje dosta prostora za rešavanje protivvrednih situacija i teškoća. Odlučivanje o sopstvenim pitanjima već je u rukama radnika, za razliku od Univerziteta koji je zapao u paternalističke odnose u kojima se niz problema, koji se tiču društvenog položaja i nastave još rešavaju van univerziteta. Zbog toga nije kriv samo Univerzitet... U konfliktnim situacijama on (radnik — AK) spontano odbija sredstva koja na prvi pogled izgledaju efikasna, ali koja dugoročnije mogu da ugroze osnovna samoupravna prava koja radnik danas ima.« (»Politika — ekspres«, od 22. juna ove godine). Da li radnici spontano odbijaju takva sredstva, o tome se može raspravljati, s obzirom na brojne obustave rada, koje — su zaista krajnje i štetno sredstvo, ekonomski posmatrano. Treba podvući da je Univerzitet celo vreme insistirao da je protiv toga da radnici obustavljaju rad. Univerzitet je jedino hteo razgovore i adekvatnu delatnost radnika izvan radnog vremena u okviru samoupravljanja.

Što se tiče idealizacije prakse samoupravljanja u rečima drugarice Perović, možemo ukazati na suprotno mišljenje njenog kolege druga Mike Tripala o tome da samoupravljanje kod nas nije odmaklo od primitivnog nivoa. Ukoliko se drugarica Perović ne slaže sa drugom Tripalom, morala bi se složiti sa činjenicom o zakržljaloj samoupravljanja izloženim u naučnim radovima, raznim anketama i slično. Svako bi joj mogao vrlo lako dokazati da Univerzitet u samoupravnim odnosima, a ne u samoupravnim normama koje tek treba sprovesti, nije iza drugih samoupravnih orga-

nizacija. To znači da je i na njemu samoupravljanje do sada bilo zakržljalo. Najzad, nije nam jasno šta drugarica Perović smatra da u pogledu mešanja društvenog položaja treba prebaciti na Univerzitet. Da li je ona za neki srednjovekovni položaj Univerziteta, kada je on bio država u državi? Obrnuto, radi se o tome da se društveno rešavanje društvenog položaja »univerziteta« rešava na stvarno samoupravan način, uz stalno sudelovanje studentskog pokreta.

Uprkos svemu tome, pa čak, i izjave drugarice Perović, ne može se poreći da su u toku onih sedam dana kontakti Univerziteta i radnika i ostalih građana u sve većem broju nastavljeni, doduše izvan fabričkog i sličnog kruga. Dolazak nezvaničnih delegacija radnika bio je mali početni korak u pretvaranju studentsko-nastavnčkog univerziteta i u radničko-seljački univerzitet.

Prestankom zauzimanja fakulteta, bezrazložno je uglavnom prekinuta takva saradnja. Bezrazložno, jer se zborovi fakulteta i dalje održavaju, doduše znatno ređe. Još važnije od toga je da treba nastaviti sa obilaskom studenata i fakultetskih saradnika u preduzeća. Njima će se pridružiti i ostali intelektualci i drugi radni ljudi. To može imati razne forme, od dijaloga do zajedničkih priredaba u fabrikama i na fakultetima. Ne manje važno je izgraditi vezu sa selom. Za onih sedam dana toga nije moglo da bude u većoj meri za tako kratko vreme.

Ne znamo dovoljno detalja o univerzitetskim pokretima u drugim gradovima, ali nam je jasno da skoro svi studenti i fakultetski radnici i ostali »progressivni ljudi« nisu posumnjali u neophodnost cementiranja vodeće uloge neposrednih proizvođača; njeno pretvaranje od pasivne, donekle prvenstvene mislije u aktivnu neposrednu vodeću ulogu u društvu. Kada bi drukčije mislili bilo bi to protivno prirodni samog pokreta, jer je to pre svega pokret neposredne demokratije i za neposrednu demokratiju, naravno u srazmerama koje su moguće u raznim zajednicama i na nivou čitave Jugoslavije. U pravoj neposrednoj demokratiji, većina odlučuje korenito. Više nego i u pravoj predstavničkoj demokratiji koje baš nemamo u velikim dozama. Od 3. juna većina na univerzitetima je skoro uvek umela da oseti najbolji put. Pošto su radnici i socijalistički orijentisani seljaci većina, to je jasno da intelektualci i političari mogu samo da budu njihovi savetodavci i saradnici u izvršavanju. Sa svoje strane, radnici i seljaci nisu samo rukovodeća snaga inteligencije nego i nejni savetodavci. Naravno, da svaka od ovih snaga zadržava sebi pravo da se ne složi da pokuša da druge ubedi ali je volja većine zakon za izvršenje. Prirodno, kriterijum većine je za sada nemoguće sprovesti u odnosu između radništva i seljaštva i to predstavlja veliko ograničenje neposredne demokratije koje valja što pre prevazići stvaranjem industrijalizovane poljoprivrede. Univerzitetskom pokretu prethodilo je, ne samo buđenje kritike i akcije u redovima intelektualaca, nego i zaoštavanje klasne borbe i borbe slojeva u preduzećima i u društvu. Da ne govorimo o pomenutim obustavama rada, nego da ukažemo posebno na to da je seljaštvo posle dugog ćutanja počelo da diže glavu protiv birokratske eksploatacije.

Dakle, stratifikaciono, univerzitetski pokret je savez studenata nastavnika i ostalih fakultetskih radnika. On će (možda) prerasti u pokret proizvođača i ostalih radnih ljudi na čelu sa radničkom klasom.

Organizaciono, pokret nije organizacija, niti udruženje, što i samo njegovo ime kaže. Univerzitetski pokret je savez između SS univerziteta kao vodeće organizacije, Saveza studenata, onih studenata koji nisu članovi SS udruženja nastavnika i vanuniverzitetskih naučnih radnika, kao i sindikalnih podružnica radnika univerziteta. On treba da postane deo takvog saveza na jugoslovenskom planu između SK cele Jugoslavije, kao vodeće organizacije, i ostalih društvenih organizacija i udruživanja. Akcioni, odnosno koordinacioni odbori su samo tehnički izvršni organi.

Možda je ova slika tek daleka budućnost. Birokratsko-tehnokratski protivnici pokreta su toliko jaki da se tek može nagađati na šta su sve spremni. Ovo naročito s obzirom na dosadašnje kombinovane operacije — od sile-džijsko-milicijskih naleta, preko bolesnih kleveta, do lisičijeg slaganja sa zvaničnom progressivnom podrškom pokretu.

Mi smo na početku govorili o birokratskom otporu pokreta, a sada pominjemo i tehnokratiju. Prvih dana je suprostavljanje pokretu bilo uglavnom birokratsko. Ono je pretežno bilo ograničeno na Beograd i Srbiju u kojima birokratija daleko nadmašuje tehnokratske pridošlice. Tek u sredini te sedmice sekundarne tehnokratske snage su progovorile. Tehnokratija je u celoj Jugoslaviji tek počela da se formira, a pogotovu u nerazvijenim republikama, kao što je Srbija. Međutim, u razvijenim republikama, koliko smo čuli, tehnokratija je mnogo konkurentniji satelit, a potencijalno pretendant u borbi sa birokratijom za vladavinu u društvu.

Zato u borbi za stručnost ne samo da ne smemo žrtvovati siromašne koji nisu svojom krivicom ostali nestručni, već ih moramo osposobiti za kvalifikovan rad. U borbi za stručnost — protiv birokratskog diletantizma ne smemo da zaboravimo da stručnjaka pitamo

za koga i za šta radi. Ne smemo dozvoliti najezdu nemoralnih i autokratskih stručnjaka.

Iako su jugoslovenski i srpski okviri pozadina beogradskog sukoba, zadržaćemo se na području Grada.

Niko od gradskih i njima srodnih činilaca, nije odgovarao, kako za pravne, tako i za političke delikte. Naprotiv, birokratska izolacija neposrednih proizvođača od Univerziteta i dalje je na snazi. Posle govora Predsednika Republike i Smernica, birokrate i tehnokrate su se razdvojile u dva jurišna odreda:

— jedan, koji i dalje manje ili više otvoreno pokušava da obrati Univerzitet, kad već ne može organizaciono i fizički da ga napadne;

— drugi, koji nudi darove (danajske), naprasno se složivši s pokretom da bi ga unakazio.

Mora se priznati drugu S. Zatezalu da skoro nijednom rečju nije pokušavao da uđe u grupu nabeđenih novorodenih pristalica pokreta. On je ostao dosledan samom sebi. Jedina njegova promena je u tome što je njegovo protivljenje pokretu postalo diskretno.

Drug Branko Pešić počeo je punom parom da radi na poboljšanju gradskih uslova, napose za studente. Beogradska skupština nije našla za shodno da detaljno ispita optužbe pokreta koje terete druga Pešića za događaje. Ako niko drugi, zašto odbornici sa Univerziteta nisu na tome insistirali? Molimo ih da odgovore preko štampe. Nadajmo se da se Gradska konferencija SK i Univerzitetska konferencija SK neće pridružiti ovoj zaveri ćutanja prema drugovima Zatezalu, Pešiću i njima sličnim.

Bez obzira na tokove ovih konferencija, mišljenja smo da celokupno stanovništvo Beograda i Srbije, kroz neposredne oblike demokratije mora da sudi proteklim događajima i ljudima, u ime etike.

ALEKSANDAR STOJANOVIC

STRAH OD „NOVE LEVICE“ KOJA NE POSTOJI

U vezi sa poslednjim događajima i javljanjem naprednog studentskog pokreta na Beogradskom univerzitetu rasprele su se u jednom delu bulevarske štampe i čaršijske javnosti čitave teorije o tobožnjem javljanju »Nove levice«, posebne političke organizacije koja deluje izvan Saveza komunista i izdaje »crveni list« zvan »Student«. Prema toj teoriji, koju »Večernje novosti« iz neobjašnjivih razloga proturaju u javnost, ova nova »organizacija«, se zaklanja iza Akcionog programa, čiji je sadržaj već dobro poznat našoj javnosti, i koja ga je okarakterisala kao progresivan i svestrano ga podržala.

Neki politički forumi su u skladu sa takvim »teorijama« i pretpostavkama već požurili da daju ocenu o eventualnoj organizaciji, koju oni, međutim, nazivaju »Novi pokret«. Dobro je to kad partijski forumi raspravljaju o radu društveno-političkih organizacija, ali je sasvim suviše i deplasirano pretresati profil i idejnu platformu organizacije koja uopšte ne postoji već je neko vidi kao fatamorganu. Studentski pokret, koji svoje akcije organizuje u skladu sa poznatim Akcionim programom, a sada i šire na platformi Smernica, uvek je bio daleko od pomisli na takvo frakcionastvo, koje mu na neverovatno drzak način imputiraju neki politički fičfirići, koji se zaklanjaju iza kafanskih večernjih novosti.

Svima koji poznaju suštinu studentskog pokreta i način na koji su vođene akcije u njemu sasvim je jasno da pomenute teorije predstavljaju najobitniju insinuaciju, izmišljotinu i klevete raznih političkih nefežala i publicista sumnjivog kvaliteta, koji zamagljuju pravo stanje stvari zbog čega nastaju nova i neekvivalentna konfrotiranja.

BULEVARSKÉ LAGARIJE

U traženju motiva za pomenute konstrukcije za sada je moguće postaviti samo dve pretpostavke: prva, da se pogrešno postavljaju zbog neobaveštenosti (što je malo verovatno, pošto su se događaji odvijali na području gde ih je bilo vrlo lako pratiti); i druga, da su svesno režirane i u skladu sa tim činjenice iskrivljavane. Kako drugačije protumačiti tvrdnju da je »Student« pokušao »konfrotiranje foruma Titu« (opet mudrovanja »V. novosti« od 20. juna), ili kao taj vrlo list kaže: »sa pokretom koji sebe izdvaja iz SKJ, Smernica samoupravne akcije legalnim putevima«. Koliko li bezgranične nalutnosti i uobraženosti poseduju autori ovih besmislica kad veruju da će im iko živ, ko bar malo poznaje suštinu Smernica i suštinu jenskog studentskog pokreta, poverovati u njih. A svaki iskren čovek će se zgroziti nad ovim večernjovostnim bleštavim frazama.

STVARNA SUŠTINA JUNSKOG POKRETA

Postene analitičare poslednjih događaja na Beogradskom univerzitetu mnogo sputavaju ovakva bušijaska istupanja, koja zamagljuju

pravu suštinu pojava. Na sreću, ipak nije teško odbaciti providne smicalice i pokušati izneti stvarni smisao pokreta.

Prvo, da ne bude terminološkog nesporazuma oko pojma POKRET. Mi ga shvatamo ne u smislu organizacije, a najmanje neke posebne (izvan postojećih) već u smislu akcije. Jer pokretanje krupnih akcija u sadašnjim uslovima zahteva istovremeno pokretanje svih progresivnih snaga, među kojim, naravno, komunisti predstavljaju osnovni deo koji se rukovodi već poznatim načelima i dokumentima SKJ. To se pokazalo i u junskim zbivanjima, kada su komunisti odigrali neprocenjivu ulogu u progresivnom orijentisanju pokreta univerzitetskih snaga (ne samo studenata i nastavnika, već i ostalih univerzitetskih radnika).

Drugo, pokret nije nastao »po planu« već se javio sasvim spontano, zbog čega je bilo nužno svesno ga usmeriti u pozitivnom pravcu, što je, kako je poznato, i učinjeno vrlo uspešno. On je, zahvaljujući pravilnoj proceni od strane organizacije Saveza studenata i Saveza komunista, dobio karakter kakav se samo može poželeti. Za nepunih nedelju dana pokret je uspešnije afirmisao nekoliko samoupravnih tela nego za poslednjih nekoliko godina. Tu pre svega spadaju ZBOROVI, a zatim se javlja ideja da sadašnji akcioni odbori postanu neka vrsta »radničkih saveta«, itd.

Treće, program kojim se rukovodi pokret jeste dokument koji je donese i usvojen na najdemokratskiji način, tj. na pomenutim zborovima studenata. Akcioni program je, kao što je poznato, ocenjen vrlo pozitivno od najviših političkih foruma i svih ostalih progresivnih ljudi. Pošto su neposredno posle junskih događaja objavljene i Smernice to je i lako postalo jasno da je Akcioni program pokreta u potpunosti saglasnosti sa njima.

Četvrto, metod pokreta nije bio nasilnički, kako su ga neki okarakterisali, već potpuno u skladu sa demokratskim principima. Jedino što je izvan tih principa jeste obračunavanje organa javnog rada i mira sa studentima, a sve ostalo što se uključuje u organizovani pokret, dakle od usvajanja Akcionog programa i izbora prvog odbora, ne znači iskrivljavanje i zaobilazanje samoupravnih puteva, već borbu protiv takvih iskrivljavanja.

Peto, ideja o formiranju pokreta kao posebne političke organizacije nije nijednog trenutka važila kao ozbiljna među studentima, ali je danas uporno lansiraju neki listovi (ne zna se sa kojim namerama).

Na kraju treba reći nešto i o onim koji vide ovu nepostojeću organizaciju, tj. o onim što studentsku organizaciju i sve progresivne snage vide mnogo uveć od sebe. Tu nije teško dati objašnjenje. Nije, naime, reč o ekstremnom skretanju studenata ulavo, već je problem mesta pomenutih kritičara. Zapitajmo se gde je njihovo mesto, nije li ono malo više udesno okrenuto, pa im se čini da svaka progresivna snaga ide isušiti ulavo.

B. DZ.

STUB ČASTI

Naša rubrika STUB SRAMA izazvala je kod nekih ljudi opasno uzbudjenje. Zbog toga, a i zbog nekih drugih stvari o kojima ne možemo sada da govorimo (nemamo prostora), mi smo rešili da tu rubriku zamenimo jednom drugom. Ona će se zvati STUB SECANJA, a vodićemo je od idućeg broja.

Sada nešto o onoj nesrećnoj rubrici koja ne bi dugog veka.

Mi smo u uvodu jasno i razgovetno napisali da se na tom stubu privezuju oni koji svojim ponašanjem izazivaju moralno ogorčenje, zapravo oni koji su takvo ogorčenje izazivali desetak dana, ne u ovoj redakciji, nego u celoj univerzitetskoj javnosti. Kao takav, stub je bio najviše nalik na one stubove koje su stari Rimljani u slične svrhe određivali, a najmanje je trebalo da liči na ono što Kinezi rade. Jer, kod Kineza takve ocene su isključivo deološke, sa svim fizičkim posledicama koje uz to idu, a naše ocene su ovde bile (i biće) isključivo moralne. Zar danas posle demonstracija treba da ubeđujemo nekog da nismo imali ni najmanje namere da se fizički ubeđujemo sa ljudima iz ona tri gradska foruma. Mi smo silu videli sasvim голу, i dobro znamo kako izgleda i spređa i pozadi.

Zamerili su nam da u ona tri poznata gradska foruma ima i čestitih ljudi koji nisu ništa slabo učinili, pa da zbog toga nije trebalo sve vezati uz stub. To smo i mi znali, ali nismo mogli da raspoznamo one koji su delovali od onih koji su bili povučeni. Pošto to oni najbolje znaju, morali smo da ostavimo njima samima da uzmu ono što je kome od nas poslato.

Rubrika je, rekospo, izazvala uzbudjenje i ogorčenje čisto moralne prirode. Zbog toga smo odlučili da imena uzbudjenih stavimo na stub časti. Pozitivni moralni činovi se moraju čuvati za potomstvo. Moramo i mi da imamo svoje »Primere čiststva i junaštva«.

Najzbuđeniji su dakle bili: rektor Univerziteta dr Ivanović, novinar »Večernjih novosti« i novinar »Politike«.

Ne uzimamo im za zlo što to nisu baš ubedljivo izrazili. Zameramo im samo zbog ove sitnice: nedavno je milicija junacki tukla studente, a bilo je i još nekih teških stvari u ovih dvadesetak dana.

Ovi, koje ipak stavismo na stub časti, ne videše ništa od toga, ako nisu mogli da vide, mogli su bar da čuju. Ali mi ne čusmo njih. Možda je, da ne bude nepravedni, reč o ovome: oni su i ono prvo gledali i slušali, gnev im se taložio i sada, zaista, više nije moglo ništa zaustaviti da se taj gnev u izvornom obliku ne ispolji. Ako je tako, ova mala primedba brzo otpada.

INTERPRETACIJE

Ovih dana jedan visoki funkcioner, politički odgovoran za batinanje studenata kod podvoznjaka, s bolnim uzdahom kaže svom prijatelju:

— Ne daj bože da ti ikad studenti zaigraju pred kućom.

S VELIKIM ZADOVOLJSTVOM

Iduće godine urbanisti predviđaju rušenje podvoznjaka u Novom Beogradu. Studenti su se javili da dobrovoljno i s velikim zadovoljstvom to urade.

ZA SVAKI SLUČAJ

Pošto iduće godine neće biti podvoznjaka, mnogi predlažu da se izradi jedan montažni podvoznjak, koji bi se postavljao na Bulevaru Lenjina čim bi se ukazala potreba za to.

VOZnja BICIKLOM

Kada su počele demonstracije, rektor dr Dragiša Ivanović bio je u Nemačkoj.

Pošto se njegov povratak nestrpljivo očekivao nekoliko dana, na jednoj sednici Saveta Univerziteta neko je pitao zašto se rektor nije već vratio.

Ne može čovek da stigne biciklom tako brzo, prvič jedan student.

U povodu „Borbinih“ uvodnika

»A onaj među nama, koji se s time ne bi slagao, koji bi eventualno poslilje ovih odluka išao drugim pravcem i izražavao neke svoje posebne poglede, umesto da se u punoj mjeri založi za izvršavanje naših odluka — tome neće biti mesta među nama. Mi smo riješili da ojačamo jedinstvo naših redova. Ne formalno, nego stvarno jedinstvo.«

(Tito, Govor od 9. juna 1968.g.)

Im studenti smo znali da će do otpora Titovim rečima u kojima je data puna podrška našem pokretu, doći. Ali, nismo mogli pomisliti da će njihovo uporište biti baš »Borba«, organ SSRNJ. Nismo mogli pomisliti da će na prvoj strani »Borbe« stajati naporedo Titov govor i uvodnik »Mlado žito i kukolji«, dosad najoštriji napad na studente i njihove zahteve.

Evo kakvu ocenu, posle sastanka Predsedništva i IK CK SKJ, daju komunisti iz »Borbe«: »Ne znači li to da su studentske demonstracije objektivno išle za tim da iznude praksu prevaziđenog etatičkog rešavanja materijalnih i društvenih problema koji su tom prilikom ispisani, da se visoke škole samim tim izoluju od samoupravnog života radnih ljudi i da, najpre u svojoj sferi a zatim i drugde, proturaju staru logiku birokratskih raspodela i preraspodela viška rada?«

Mnogo bi se još dalo navoditi ovakvih misli iz prvog »Borbinog« uvodnika. Reagovanja je sigurno bilo. I, već sutradan (11. VI) »Borba« objavljuje neku vrstu demantija, svoj drugi uvodnik: »Posle Titovog govora«. U tome se demantiju kaže da je prvobitni uvodnik »donekle imao drukčiji ton od izjave druga Tita koji je, govoreći o toj temi po prvi put, svesrdno podržao studentsku omladinu, i to sasvim određeno, pa i, otvoreno govoreći, određeno nego što je to bio slučaj u nekim političkim diskusijama a i u štampici.«

Svaki Jugosloven može se uveriti upoređivanjem Titovog govora i uvodnika »Mlado žito i kukolji« da razlike nisu samo »u tonu«, već da se ovde sukobljavaju dva suštinska oprečna stava. Ovo bi moglo da navede na misao da iza »Borbinog« uvodnika stoji upravo one birokratske snage i razbijači partijskog jedinstva na koje je drug Tito ciljao. Mi se protiv ovih snaga ne borimo samo zato što je to naše pravo, već zato što je to naša dužnost, na koju nas je opet potsetio drug Tito u svom poslednjem govoru kada nas je pozvao da mu pomognemo.

Uplašeni, uvodničari nalaze i tako providne izgovore kakav je da je uvodnik »još ranije pisan« (?!). Nikoga se ne tiče kada je ovaj uvodnik pisan. Od značaja je samo kada je on objavljen. A on je objavljen posle Titovog govora. Da li je ovo primer političke nepismenosti (kao što bismo želeli da verujemo) ili zlonamernosti (od čega strahujemo)?

Zašto »Borba« ili oni koji stoje iza njenog uvodnika potcenjuju studente i javnost zauzimajući isključiv, sveznalački stav kompetentnog sudije u svim pitanjima našeg društvenog života? Kako shvatiti ovo: »Svakako ne treba kriviti studentsku omladinu što u toku protekle nedelje nije uvek umela da razlikuje šta je progresivno a šta reakcionarno u ovoj akciji«. Studenti su u ovoj akciji uvek umeli da razlikuju napredno od nazadnog. Nisu studenti ni maloletni ni idejno nedorasli, nego su, a to su pokazali tokom proteklih dana, punopravni i punoletni građani, samoupravljajući, politički potpuno svesni i, kako je to u svom govoru rekao drug Tito, zreli. A pitanje političke zrelosti morali bismo da postavimo redakciji »Borbe«. Je li znak političke zrelosti, u kratkom roku više puta menjati stav prema studentskom pokretu? Je li znak političke zrelosti pisati za dva dana dva različita uvodnika i još naivno drugom stavljati naslov »Posle Titovog govora«, kako da i prvi nije bio objavljen posle Titovog govora, i to na istoj strani gde i Titov govor. Studenti su, pak, još 4. juna doneli svoj Akcioni-politički program od koga nisu odstupili ni do danas, koji je u celokupnoj javnosti naišao na opšte odobravanje i podršku, a to se obično smatra znakom političke zrelosti.

»Borba«, arbitar u pitanjima samoupravljanja, tvrdi da je Univerzitet »žrtva lutanja, ekscesa i nerasčišćenih pojmova«. »Borba« nam zamera da se služimo drastično nesamoupravljajkim metodama, da »dižemo galamu« i koristimo sredstva »uličnih pritisaka«. A znaju li drugovi iz »Borbe« da je cela studentska akcija vođena na najneposredniji samoupravljajki način, da su sve odluke donošene na zborovima studenata, nastavnika i radnika fakulteta, da su svi programi usvajani na ovakvim zborovima, da su izvršna tela, Akcioni odbori, bili samo operativna tela koja su se na nekim fakultetima menjala svakih 48 časova. Mislimo da na Univerzitetu do sada nije bilo neposrednijeg i stvarnijeg samoupravljanja.

U članku »Mlado žito i kukolji« kaže se doslovce: »... ni nekim političarima nije pomoglo mnogo njihovo iskustvo u celoj ovoj situaciji. Studenti nemaju su neke od njih zabilježili, go-

tovo da ih je uhvatila panika. Tu je valjda i razlog što su i izražavali spremnost da brže — bolje prihvate sve studentske parole, čak i najapstraktnije, propuštajući istovremeno da se ograde od svega što je u studentskim akcijama bilo ubačeno spolja ili što je bilo podmetnuto iz političkog podzemlja. Mislimo da bi sastavljač uvodnika mnogo bolje učinio da nam je rekao ko su ti političari i da nam je naveo bar jedan primer prihvatanja studentskih zahteva koji je za osudu. Mi znamo da su veoma brzo reagovala i sastala se brojna odgovorna tela: Republička i Savezna skupština, IK CK SKS i Predsedništvo i IK CK SKJ, znamo i za izjavu druga Tita, ali ni na jednom od pomenutih skupova ni u reči druga Tita nismo primetili »uspuničeno« i »tribunsko-demagoško« ponašanje i istupanje. Kod nekih drugih foruma, opet, kakav je na primer Sekretarijat GK SKS, neki stav »popuštanja« takođe nismo mogli da uočimo mada je istini za volju, bilo kakav stav GK prilično teško utvrditi jer je ovo telo umelo da neobičajeno brzo iz temelja menja svoje poglede na studentska zbivanja.

Molimo vas, drugovi, da kada vam to bude odgovaralo zakažete javni razgovor o suštini uloge sredstava za informisanje i o pozicijama »Borbe« u daljem razvoju našeg samoupravnog sistema. Bilo bi nam drago da, u demokratskom razgovoru izmenjamo misli sa glavnim urednicima »Borbe« i »Večernjih novosti« drugovima Momom Markovićem i Slobodanom Glumcem, kao i novinarima Milanom i Mirkom Stamenkovićem.

Beograd, 13. VI 1968. g.

AKCIONI ODBOR ZBORA STUDENATA, NASTAVNIKA I RADNIKA PRAVNOG FAKULTETA U BEOGRADU, FAKULTETSKI ODBOR SAVEZA STUDENATA PRAVNOG FAKULTETA U BEOGRADU I SEKRETARIJAT KONFERENCIJE SAVEZA KOMUNISTA PRAVNOG FAKULTETA U BEOGRADU

NAPOMENA:

Ovo pismo je bilo najpre predato redakciji »Borbe«. Pošto se ono do danas nije pojavilo na stranicama tog lista, zaraženog paranoičnom mržnjom prema studentima, smatramo da ga treba objaviti, jer to nije jedino protestno pismo koje je upućeno povodom »Borbinog« visanja o studentskim demonstracijama.

STUDENT

IZLAZI UTORKOM

CENA 30 PARA

POSTANSKI FAH 692

STUDENT

STUDENT